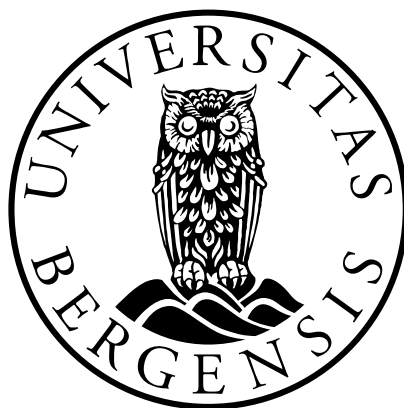

Foreldelse av krav på skadeserstatning

*En analyse, særlig i lys av nyere
høyesterettspraksis, av når foreldelsesfristen i §
9 nr. 1 første punktum starter å løpe*

Kandidatnummer: 29

Antall ord: 14894

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2022

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning og bakgrunn.....	4
1.1 Tema, problemstilling og avgrensning	4
1.2 Veien videre	5
1.3 Hensyn foreldelsesreglene er ment å ivareta	6
1.4 Tema i kontekst	7
1.5 Lovteksten i § 9	9
1.6 Metodisk synspunkter.....	11
2 Skadekravet	14
2.1 Generelt	14
2.2 Separat foreldelsesfrist for ulike erstatningskrav	14
2.3 Når har skaden manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning med utsikt til positivt resultat?	15
2.3.1 Terskelen ved oppreisning.....	15
2.3.2 Når er utmålingen tilstrekkelig sikker?	15
2.3.3 Når er det tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden?.....	22
2.3.4 Skal en specialists fagnivå legges til grunn?	26
3 Det subjektive vilkåret.....	29
3.1 Generelt	29
3.2 Skal kreditor ha «nødvendig kunnskap» til å gå til fastsettelsessøksmål eller fullbyrdelsessøksmål?	29
3.3 Kunnskap om skaden.....	30
3.4 Kunnskap om den ansvarlige	31
3.5 Hvem skal ha kunnskap?	32
3.6 Generelt om aktsomhetskravet	33
3.7 Relevante momenter ved den subjektive vurderingen	34
3.7.1 Hvorvidt undersøkelse er krevende og økonomisk belastende	34
3.7.2 Kravets art og størrelse.....	35
3.7.3 Forhold på debtors side	36
3.7.4 Subjektive forhold	36
3.7.5 Årsaken til uvitenhet er rettsvillfarelse	40
3.7.6 Årsaken til uvitenhet er bevissituasjonen	42

3.7.7 Kreves det at kreditor burde foretatt undersøkelser som ikke ville ført frem?.....	43
4 Kilderegister	45
4.1 Lover	45
4.2 Forarbeider	45
4.3 Høyesterettspraksis	46
4.4 Litteratur	47
4.4.1 Bøker	47
4.4.2 Artikler	49

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Tema, problemstilling og avgrensning

Tema for masteroppgaven er foreldelse av krav på skadeserstatning og oppreisning etter norsk rett med hovedvekt på friststart. I utgangspunktet skal forpliktelser oppfylles etter sitt innhold, slik at forpliktelser vanligvis gjøres opp. Foreldelse er en lovfestet form for irregulært opphør av forpliktelser. Etter foreldelsesloven er virkningen av foreldelse at kreditor mister retten til oppfyllelse.¹ Når det er snakk om foreldelse kan en derfor si at tiden jobber for debitor. Krav på skadeserstatning og oppreisning vil fremover kalles erstatningskrav med mindre annet følger av sammenhengen. Hvor det er naturlig vil krav på oppreisning behandles særskilt.

Foreldelsesloven § 9 regulerer foreldelse ved deliktskrav, med nærmere unntak for personskader. Bestemmelsen inneholder to foreldelsesfrister, hvor den ene står i § 9 nr. 1 og den andre i § 9 nr. 2. Jeg vil fokusere på gjeldende rett etter § 9 nr. 1.² Problemstillingen for masteroppgaven er en analyse, særlig i lys av nyere praksis fra Høyesterett, av når foreldelsesfristen starter å løpe ved erstatningskrav etter foreldelsesloven § 9 nr. 1 første punktum.

Andre hovedspørsmål tilknyttet tema er hva som kan foreldes, hvor lang foreldelsesfristen er, hva som avbryter foreldelsesfristen, og virkningene av foreldelse. Dette overlater jeg til andre å behandle mer dyptgående ut fra tids- og omfangsbegrensninger. Problemstillingen om foreldelsesfristens utgangspunkt er tett tilknyttet de andre spørsmålene.³ Dermed kan disse få betydning for mitt tema. Videre er det nødvendig å si litt generelt om foreldelse for å sette tema inn i en sammenheng.

Erstatningskrav kan oppstå i mange ulike situasjoner. Det kan eksempelvis være erstatningskrav for manglende innbetaling av arbeidsavgift tilknyttet styreansvar, for tapt arbeidsinntekt tilknyttet en personskade, eller for krav på oppreisning og menerstatning etter seksuelle overgrep. Den rettslige problemstillingen som behandles har blant annet vært tema i de nyere høyesterettsdommene HR-2021-530-A, HR-2019-741-A og HR-2018-2203-A.

¹ Fl. § 24 nr. 1.

² Fl. § 9 nr. 1 andre og tredje punktum inneholder en særregulering som oppgaven ikke vil ha fokus på.

³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 20.

Problemstillingen er viktig fordi foreldelsesspørsmål forekommer ofte i praksis og kan ha stor økonomisk betydning for de involverte partene i en tvist. At problemstillingen har vært oppe i flere nyere høyesterettsdommer, viser at det har faglig eller praktisk betydning og er aktuelt. Dissensen i HR-2021-530-A gir uttrykk for at det er en diskusjon om hvordan spørsmålet om foreldelsesfristens startpunkt skal besvares til tross for at det er lovregulert. Dette taler for at problemstillingen fortjener en mer dyptgående analyse. Årsaken til at rettstilstanden ikke er helt avklart har sammenheng med uklarheten rundt hvordan «skaden», «nødvendig kunnskap» og aktsomhetsnormen i § 9 nr. 1 skal forstås, slik at særlig dette vil analyseres.

1.2 Veien videre

Innledningsvis i oppgaven vil jeg peke på hensynene bak foreldelsesreglene (punkt 1.3). For å ivareta hensynene bak foreldelsesreglene må de ulike reglene ses i sammenheng. Jeg vil derfor sette foreldelsesloven § 9 nr. 1 i kontekst med de andre bestemmelsene i foreldelsesloven (punkt 1.4). En kort oversikt over bestemmelsene i foreldelsesloven vil gjøre det enklere å se sammenhengen mellom de alminnelige reglene om foreldelsesfrist i §§ 2 og 3, unntaket i § 9 ved krav på skadeserstatning og de andre bestemmelsene. Eksempelvis vil en tilstrekkelig lang frist være avhengig av når friststarten er. Videre gis en mer generell introduksjon av hele § 9 ettersom det vil gjøre den videre drøftelsen mer oversiktlig (punkt 1.5). Avslutningsvis i del 1 behandles metodiske synspunkter tilknyttet tema og problemstillingen (punkt 1.6).

Når kreditor «fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige» er avgjørende for når foreldelsesfristen starter å løpe etter foreldelsesloven § 9 nr. 1. Dette innebærer et skadekrav (punkt 2) og en subjektiv vurdering hvor kunnskap og uaktsomt manglende kunnskap likestilles (punkt 3). Skadekravet og den subjektive vurderingen vil behandles ved at jeg går grundig inn på rettskildene og ser på aktuelle underproblemstillinger. Videre vil jeg identifisere ulike typetilfeller og se om det er sammenheng mellom hvordan disse skal løses.

1.3 Hensyn foreldelsesreglene er ment å ivareta

Begrunnelsen for foreldelsesreglene er ikke omtalt i forarbeidene, noe som trolig skyldes at den anses som opplagt.⁴ Jeg vil her peke på de mest sentrale hensynene som foreldelsesreglene skal ivareta.⁵ Foreldelsesreglene skal blant annet ivareta hensynet til forutberegnelighet, retts tekniske hensyn, prosessøkonomi, retts sikkerhet og tillit til rettssystemet.⁶ Reglene ivaretar hensynene ved at pengekrav blir avvirket eller avklart. En fremmer forutberegnelighet for debitor, men også for kreditor og samfunnsøkonomien. At det blir en god prosessøkonomi er eksempelvis en følge av at kreditoren går til sak før bevisene er svekket av tidsmessige grunner eller ved at debitor frivillig betaler når kreditor retter kravet med nyere bevis.⁷ Videre fremmes hensynene retts sikkerhet og tillit til rettssystemet ved at det tas tak i et krav før bevisene svekkes i en slik grad at det er fare for uriktige avgjørelser.

Bevishensyn har flere sider som hensyn bak foreldelsesreglene. Bevishensyn er knyttet til debtors behov for vern. Eksempelvis svekkes bevis for at oppgjør har funnet sted, slik at debitor har behov for vern mot å måtte betale en fordring flere ganger. Videre kan bevishensyn være knyttet til prosessøkonomi, retts sikkerhet og tilliten til rettssystemet. Dersom kreditor kan sannsynliggjøre at det ble stiftet et krav, er det debitor som har ansvaret for å føre bevis for at et krav er gjort opp eller ikke eksisterer lengre.⁸ Dess lengre tid som går, dess mer svekkes bevisene, slik at debitor kan ha vanskeligere for å bevise at han bør frifinnes.⁹ Med andre ord blir en optimal bevisføring ofte vanskeligere jo lengre tid som går.

Innrettelseshensynet er også fremhevet som et hensyn bak foreldelsesloven. Dette hensynet går ut på at dess lengre tid som går, dess mer vil debitor innrette sin økonomi på at en fordring ikke vil gjøres gjeldende.¹⁰ Hensynet taler for å beskytte debitoren mot gamle krav som kan ramme han urimelig hardt. Det vil være urimelig dersom debitor må vente i det uendelige før det avklares om et krav må betales. Eksempelvis vil det ikke være gunstig om debitor må

⁴ Tilsvarende Kjønstad og Tjomsland (1983) s. 18; Skag (2012) s. 37.

⁵ Andre hensyn som kan tale for strenge foreldelsesregler, men som ikke anses å ha like stor betydning som begrunnelse bak foreldelsesreglene er grundig omtalt av Skag (2012) s. 38-43 og 53-55. Se også om disse hensynene i Indst. O. III 1895 s. 5-6; Hurtigkarl (1814) s. 213; Holmboe (1946) s. 20; Falkanger (1999) s. 62; Arnholm (1932) s. 75; Bergsåker (2020) s. 295. I lys av at disse hensynene allerede er grundig behandlet og har mindre betydning, vil jeg ikke omtale disse hensynene nærmere.

⁶ Skag (2012) s. 50; Røed (2019) s. 54.

⁷ Skag (2012) s. 51.

⁸ Skoghøy (2001) s. 837; Skag (2012) s. 44.

⁹ Holmboe (1946) s. 17; Røed (2019) s. 53.

¹⁰ Se forarbeidene til foreldelsesloven av 1896 (Udkast til Lov om Forældelse af Fordringer (1894) s. 8); Skag (2012) s. 47.

holde av midler i stedet for å benytte midlene på en mer økonomisk gunstig måte. Dersom debitor kan forutberegne sin rettsstilling og innrette seg, vil dette være en fordel både for debitor og samfunnet. Det kan være ulike typetilfeller hvor debitor innretter seg på at kreditor ikke vil gjøre kravet gjeldene. Dersom årsaken er manglende betalingsvilje eller betalingsevne, vil ikke innrettelseshensynet i seg selv kunne begrunne foreldelse.¹¹ På grunn av forutberegnelighetshensyn og prosessøkonomiske hensyn, skiller det likevel ikke mellom om foreldelse skal inntre ut fra hvorvidt innrettelsen er beskyttelsesverdige.¹² Reglene i foreldelsesloven viser imidlertid at det til en viss grad tas hensyn til om innrettelsen er beskyttelsesverdige.¹³ Eksempelvis ved krav i forbindelse med straffesak er det en tilleggsfrist i § 11 ettersom debitor ofte ikke har samme behov for vern.

Hensynet til kreditor taler for at foreldelsesreglene ikke er så strenge at kreditor ikke får tilstrekkelig mulighet til å inndrive sitt krav. Dette kunne ha samfunnsøkonomiske konsekvenser ved at det blir en høyere terskel for å gi kreditt og en går glipp av mulig verdiskaping.¹⁴ I tillegg kan for strenge foreldelsesregler ha konsekvenser for andre rettsregler.¹⁵ Eksempelvis om kreditor har et erstatningskrav vil for strenge foreldelsesregler kunne hindre ivaretagelse av hensynene erstatningsreglene skal ivareta, som reparasjonshensyn og prevensjonshensyn.¹⁶

Det er altså en spenning mellom ulike hensyn som ligger bak foreldelsesreglene. Blant annet mellom forutberegnelighetshensyn, retstekniske hensyn, rettssikkerhet, tillit til rettssystemet, hensynet til optimal bevisføring og prosessøkonomi, samt hensynet til debitors innrettelse mot hensynet til kreditoren. Disse hensynene må lovgiver vekte for å skape rettfærdige foreldelsesregler. I tillegg kan disse sentrale hensynene spille inn når rettsanvenderen skal løse ulike foreldelsesproblemstillinger.

1.4 Tema i kontekst

Det som kan være gjenstand for foreldelse etter foreldelsesloven er «fordringer på penger» eller «andre ytelser».¹⁷ Ordlyden «fordringer» kan forstås vidt eller snevert. Dersom den

¹¹ Skag (2012) s. 49.

¹² Bergsåker (1994) s. 307; Skag (2012) s. 50.

¹³ Tilsvarende Skag (2012) s. 50.

¹⁴ Tilsvarende Skag (2012) s. 55.

¹⁵ Tilsvarende Skag (2012) s. 55 med videre henvisninger.

¹⁶ Tilsvarende Skag (2012) s. 55.

¹⁷ Fl. § 1.

forstås vidt kan ordlyden tyde på at det er krav om at debitor må unnløte, tåle eller gjøre noe.¹⁸ Sett i kontekst med «andre ytelser» tilsier dette at «fordringer» må tolkes mer snevert, slik at det bare omfatter tilfeller hvor debitor skal gjøre noe. Ordlyden «ytelse» omfatter blant annet penger, bestemte ting, fast eiendom eller andre ytelser.¹⁹ Tinglige rådighetsretter er derimot ikke en fordring og kan derfor ikke foreldes.²⁰ Jeg går ikke nærmere inn på hvordan grensen mellom fordring og tinglig rådighetsrett skal trekkes.²¹

Hovedregelen om foreldelsesfristens lengde fremgår av § 2 og er tre år. Den alminnelige regelen om fristens utgangspunkt er regulert i § 3. Hovedregelen er etter § 3 nr. 1 at fristen starter fra «den dag da fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse». Dette tilsier at det må skilles mellom tilfeller hvor forfall er fastsatt og andre tilfeller, slik at friststart er ved henholdsvis fastsatt forfall og når kreditor tidligst kan fremme påkrav.²² Den alminnelige fristen har en objektiv friststart som ikke tar hensyn til hvorvidt kreditor har kunnskap om fordringen. Dette nødvendiggjør tilleggsfristen i § 10 nr. 1 om uvitenhet.

Etter § 10 nr. 1 får en kreditor som mangler «nødvendig kunnskap om fordringen eller skyldneren» en tilleggsfrist på ett år fra dagen kreditor «fikk eller burde skaffet seg slik kunnskap». Regler om tilleggsfrist ivaretar kreditor. Av § 10 nr. 4 fremgår det at foreldelsestiden ikke kan forlenges mer enn til sammen 10 år. Eksempelvis dersom et krav i utgangspunktet foreldes etter § 2 med 3 år, kan ikke fristens lengde bli mer enn 13 år etter § 10. Denne regelen ivaretar de motstående hensynene.

Grensen mellom den alminnelige foreldelsesfristen, og særregelen for foreldelse av erstatningskrav etter § 9, trekkes ved at særregelen ikke kommer til anvendelse for krav som «springer ut av kontrakt», med unntak av «krav på erstatning for personskade».²³ Ordlyden «springer ut av kontrakt» i § 9 tyder på at kravet er en følge av avtalebrudd. I forarbeidene uttales at hovedregelen bør være at erstatningskrav som har grunnlag i kontrakt, bør foreldes etter reglene som gjelder for kontrakten.²⁴ Selv om det er inngått en avtale mellom debitor og

¹⁸ Krüger (1984) s. 4.

¹⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 50.

²⁰ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 51.

²¹ Se nærmere om hvordan grensen trekkes i Ot. prp. nr. 38 (1977-1978) s. 50; Falkanger og Falkanger (2007) s. 30.

²² Gjeldsbrevloven § 5 andre punktum; se nærmere Rt. 1993 s. 868.

²³ Fl. § 9 nr. 3.

²⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 26.

kreditor behøver ikke dette medføre at erstatningskravet springer ut av kontrakt.²⁵ Skille mellom erstatningskrav som er oppstått som følge av mislighold av en avtale og andre erstatningskrav er ikke alltid like klart.²⁶ Jeg vil ikke gå nærmere inn på denne avgrensningen.

Reglene om fristavbrudd er i §§ 14 til 19. Foreldelsesfristen avbrytes ved at debitor erkjenner forpliktelsen eller ved at kreditor tar rettslige skritt mot debitor.²⁷ Foreldelse kan ha flere virkninger, blant annet at kreditor taper retten til oppfyllelse, rente, utbytte og lignende tilleggssytelse.²⁸ Hovedregelen er at foreldelse medfører tap av motregningsrett, men det gjøres unntak dersom motregningsretten er avtalt eller kravet som det motregnes mot springer ut av samme rettsforhold som den foreldede fordring og er oppstått før denne fordring ble foreldet.²⁹ Som hovedregel har ikke foreldelse virkning for panterett og tilbakeholdsrett.³⁰ Dersom en debitor har oppfylt et foreldet krav, kan debitor som hovedregel ikke kreve tilbakesøking.³¹

1.5 Lovteksten i § 9

Foreldelsesloven § 9 er en særregel om utgangspunktet og lengden på foreldelsesfristen ved erstatningskrav. Paragraf 9 er slik:

- «1. Krav på skadeserstatning eller oppreisning foreldes 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Ved krav etter skadeserstatningsloven § 3-2 a tredje ledd løper fristen likevel tidligst fra den dagen da den skadelidte fikk rett til å kreve oppfyllelse. Ved brudd på varslingsplikten etter skadeserstatningsloven § 3-2 a fjerde ledd er fristen etter første punktum 6 år i stedet for 3 år.
2. Kravet foreldes likevel seinest 20 år etter at den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag opphørte. Dette gjelder ikke ved personskade, dersom
 - a) skaden er voldt i ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet, eller er voldt mens skadelidte er under 18 år, og

²⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 26.

²⁶ Se nærmere om vilkåret for rådgivningstilfeller i HR-2019-2034-A avsnitt 37-45; nærmere om sontringen i Røed (2019) s. 383-396; Skag (2012) s. 395-409. For en rettspolitisk drøftelse av hvorvidt skillet bør oppheves se Krüger (2002) s. 143-144 og 148-149; Skag (2012) s. 471-487.

²⁷ Rettsvirkningene for avbrutt foreldelse fremgår av fl. §§ 20-23.

²⁸ Fl. § 24.

²⁹ Fl. § 26.

³⁰ Fl. § 27 nr. 3; Marthinussen (2011) s. 325-351.

³¹ Sæbø (2003) s. 224-225; Skag (2012) s. 34.

- b) den ansvarlige, eller noen denne hefter for, før opphøret av det skadegjørende forhold kjente eller burde kjenne til at dette kunne medføre fare for liv eller alvorlig helseskade.
3. Paragrafen gjelder ikke krav som springer ut av kontrakt, bortsett fra krav på erstatning for personskade.»

Bestemmelsen kommer til anvendelse for «krav på skadeserstatning eller oppreisning», men ikke «krav som springer ut av kontrakt, bortsett fra krav på erstatning for personskade».³² Ved erstatningskrav må tre grunnvilkår være oppfylt: skade, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng.³³ Det følger forutsetningsvis av ordlyden at også ikke-økonomiske erstatningskrav omfattes dersom det er hjemmel for dette.³⁴ Ordlyden nevner uttrykkelig at oppreisningskrav omfattes. Blant annet skadeserstatningsloven inneholder bestemmelser om debitors plikt til å betale oppreisning.³⁵ Ettersom menerstatning er en form for skadeserstatning følger det forutsetningsvis av ordlyden samt av forarbeidene at også denne formen for ikke-økonomiske erstatningskrav omfattes.³⁶

Ved bestemmelsen har lovgiver gitt uttrykk for at de mente det var nødvendig med en særregel om foreldelse av erstatningskrav. Dersom et krav kan gjøres gjeldende på flere rettsgrunnlag, har Høyesterett uttalt at kravet ikke er foreldet før alle foreldelsesfristene har løpt ut.³⁷ Dette må anses rimelig ut fra de hensyn foreldelsesreglene skal ivareta. Det er ikke noen grunn til at et krav som ikke er foreldet etter ett rettsgrunnlag, skal bli foreldet fordi krav etter andre rettsgrunnlag er foreldet.

Etter § 9 nr. 1 er lengden på fristen tre år. Altså like lang som for den alminnelige foreldelsesfristen. I kontrast til den alminnelige foreldelsesfristen er starttidspunktet etter § 9 nr. 1 fra den dagen kreditor «fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige». Ordlyden tilsier at det er en subjektiv friststart som tar hensyn til kreditors kunnskap og at det bare er den aktsomme kreditor som beskyttes. Dette tidspunktet vil fremover kalles «kunnskapstidspunktet». Det at fristen starter ved kunnskapstidspunktet medfører en regel som styrker kreditors stilling sammenlignet med den alminnelige.

³² Fl. § 9 nr. 1 og nr. 3; se nærmere punkt 1.3.

³³ Fast og langvarig høyesterettspraksis f.eks. Rt. 1992 s. 64; Nygaard (2007) s. 4; Skag (2012) s. 376.

³⁴ F.eks. skl. § 3-2; Annet eksempel folketrygdloven § 13-17.

³⁵ Bl.a. skadeserstatningsloven § 3-5.

³⁶ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 61.

³⁷ Forutsetningsvis Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 26; Rt. 2012 s. 1444 avsnitt 28; HR-2021-2201-A avsnitt 57.

Friststarten har flere likhetstrekk med § 10 nr. 1, som blant annet et aktsomhetskrav tilknyttet kunnskapskravet.³⁸ Selv om kunnskapskravet i § 10 nr. 1 ikke er helt likt utformet, kreves det kunnskap om mange like forhold som for eksempel debitors identitet.

For å samtidig ivareta hensynet til debitor og bevisshensyn er det fastsatt en absolutt frist i § 9 nr. 2. Denne er ifølge bestemmelsen 20 år etter «den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag opphørte». Fristen er objektiv og starter stiftelsesdagen. Imidlertid gjelder ikke den ytre fristen for personskader dersom vilkårene i § 9 nr. 2 andre punktum bokstav a og b er oppfylt. Dette unntaket for visse personskader hindrer at senskader foreldes før skaden viser seg.³⁹ Tjueårs fristen løper parallelt med treårs fristen etter § 9 nr. 1, slik at kravet er foreldet ved utløpet av den første av disse fristene.⁴⁰ Sammenlignet med tilleggsfristen etter § 3, jf. § 2 og § 10 kan fristen bli lengre. Noe som innebærer at lovgiver har gitt en særregel som i større grad ivaretar kreditors interesser enn ved den alminnelige foreldelsesfristen.

Paragraf 9 nr. 1 annet punktum inneholder en særregel for krav etter skadeserstatningsloven § 3-2 a tredje ledd om inntektstaperstatning til barn. Denne fristen er også tre år, men løper tidligst fra den dagen kreditor fikk rett til å kreve oppfyllelse. Ved brudd på varslingsplikten etter skadeserstatningsloven § 3-2 a fjerde ledd, forlenges foreldelsesfristen til seks år.⁴¹

1.6 Metodisk synspunkter

Foreldelsesreglene er utpreget nasjonale.⁴² Dermed vil jeg ikke trekke inn utenlandsk rett ved drøftelsen av gjeldende rett i Norge. Tema er behandlet tidligere i juridisk teori, men det har i ettertid kommet flere høyesterettsdommer, slik at de tidligere behandlingene har tapt noe av sin aktualitet. Jeg vil i særlig grad gå inn på nyere høyesterettspraksis som er egnet til å illustrere prinsipielle spørsmål rundt friststarten etter § 9 nr. 1.

Oppgavens problemstilling har en parallell til når foreldelsesfristen starter å løpe ved tilleggsfristen etter § 10 nr. 1. Dermed kan rettskilder tilknyttet § 10 nr. 1 ha relevans ved vurderingen etter § 9 nr. 1.⁴³ At den ytre fristen er lengre ved § 9 nr. 1 illustrerer at denne

³⁸ Rt. 1997 s. 825; Rt. 2007 s. 1665 avsnitt 54 som gjelder § 10 nr. 1 tilknyttet kreditors undersøkelsesplikt.

³⁹ Bergsåker (2020) s. 329.

⁴⁰ Rt. 1990 s. 441; Skag (2012) s. 374.

⁴¹ Fl. § 9 nr. 1 tredje punktum.

⁴² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 5-6 og 10.

⁴³ F.eks. HR-2020-257-A avsnitt 73; HR-2021-530-A avsnitt 28; HR-2019-2034-A avsnitt 62 i tilknytning til kunnskapskravet.

bestemmelsen er mer kreditorvennlig. Høyesterett har uttalt at kunnskapskravet i hovedsak er det samme i §§ 9 og 10, samt at praksis om den ene bestemmelsen gir veiledning om forståelsen av den andre.⁴⁴ Skag har uttalt at det muligens er et mildere aktsomhetskrav etter § 9 nr. 1 enn etter § 10 nr. 1.⁴⁵ Dette fordi kreditor ofte i andre saker enn de som omfattes av § 9 frivillig har begitt seg inn på et rettsområde slik at det kan forventes at vedkommende avklarer sin rettsstilling. Etter mitt syn må Skag sin løsning, som er tro mot høyesterettspraksis, være riktig.

Også rettskilder tilknyttet forgjengeren til foreldelsesloven § 9 kan ha relevans. Etter straffelovens ikrafttredelseslov § 28 var det en treårs foreldelsesfrist for erstatningskrav som startet «fra den Dag, den skadelidende er bleven vidende om Skaden og om den for samme ansvarlige». Ordlyden «bleven vidende» tyder på at det var et krav om faktisk kunnskap etter straffelovens ikrafttredelseslov § 28. Bestemmelsen ble på dette punktet tolket bokstavelig de første tiårene.⁴⁶ Imidlertid ble det senere oppstilt et aktsomhetskrav i rettspraksis.⁴⁷

Ifølge forarbeidene til foreldelsesloven § 9 er det et «slakkere» kunnskapskrav enn etter forgjengeren, men bestemmelsen skulle for øvrig tolkes på samme måte.⁴⁸ Dette kan isolert sett tale for en økt terskel til aktsomhetskravet. Imidlertid er det også uttalt i forarbeidene at rettspraksis muligens har lagt til grunn tidspunktet kreditor burde fått kjennskap, men at dette må lovfestes.⁴⁹ Noe som gjør det mer usikkert om lovgiver mente å øke terskelen. Det kan tyde på at uttalelsen om et «slakkere» kunnskapskrav synes å sikte til ordlyden, slik at dette etter min oppfatning ikke kan få særlig vekt.⁵⁰

Høyesterett har uttalt at bestemmelsen er formulert noe annerledes, men antatt å ha samme rettslige innhold, samt at rettspraksis har fulgt opp det synet som dannet seg på grunnlag av forståelsen av den tidligere bestemmelsen.⁵¹ Videre har Matningsdal sagt at en ikke kan se bort fra at aktsomhetskravet i tvilstilfelle vil kunne være strengere etter den någjeldende bestemmelsen.⁵² Ettersom bestemmelsen ble tolket bokstavelig de første tiårene etter

⁴⁴ HR-2020-257-A avsnitt 73.

⁴⁵ Skag (2012) s. 455.

⁴⁶ Holmboe (1946) s. 49-50; Skag (2012) s. 424.

⁴⁷ F.eks. Rt. 1956 s. 29; Rt. 1975 s. 82 side 94; Matningsdal (1980) s. 498.

⁴⁸ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 61.

⁴⁹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 30.

⁵⁰ Tilsvarende Matningsdal (1980) s. 475.

⁵¹ F.eks. Rt. 1992 s. 64 side 81; Rt. 1996 s. 1134 side 1139.

⁵² Matningsdal (1980) s. 498.

straffelovens ikrafttredelseslov § 28 ble vedtatt, har dommene fra denne perioden etter mitt syn ikke overføringsverdi. Når det gjelder den senere høyesterettspraksisen tilknyttet § 28 har denne overføringsverdi da det neppe er grunn til å tro at lovgiver gjorde noe annet enn å kodifisere den senere normen.

Et særpreg ved rettskildebildet ved foreldelsesreglene er at det legges stor vekt på klare og forutsigbare løsninger.⁵³ Dette tilsier at forutberegnelighetshensyn og retstekniske hensyn har stor vekt. Forutberegnelighet står generelt sentralt i formueretten og styrker hensynet til omsetningslivet.⁵⁴ Dersom foreldelsesreglene er enkle og gir klare løsninger vil hensynet til forutberegnelighet, god prosessøkonomi, hensynet til rettssikkerhet og tillit til rettssystemet fremmes. Retstekniske hensyn ivaretas eksempelvis ved at foreldelse inntreffer når fristen er utløpt uavhengig av om debitor har hatt kunnskap om fordringen og ikke hatt en grunn til å oppfatte den som bortfalt.⁵⁵ De fleste reglene om foreldelse er ikke skjønnsbaserte.⁵⁶ De alminnelige foreldelsesreglene gir partene stor grad av forutberegnelighet ettersom hovedregelen er at en fordring foreldes etter tre år med mindre kreditor fremmer et krav eller debitor erkjenner kravet. Til tross for at forutberegnelighetshensyn og retstekniske hensyn er nokså tungtveiende, er § 9 nr. 1 og § 10 nr. 1 mindre klar og nokså skjønnspreget.⁵⁷ Enkelte av dommene jeg tar opp kan illustrere at løsningen på ulike spørsmål tilknyttet friststarten ved § 9 nr. 1 kan bero på konkret rimelighet.⁵⁸ Det er vanskelig å unngå skjønn når lovregelen om friststart er knyttet opp til en aktsomhetsvurdering av om kreditor har nødvendig kunnskap.

⁵³ Rt. 1999 s. 1755 side 1760.

⁵⁴ Tilsvarende Marthinussen (2019) s. 242.

⁵⁵ Bergsåker (2020) s. 296.

⁵⁶ Sæbø (2003) s. 38.

⁵⁷ Tilsvarende Holmboe (1962) s. 22 tilknyttet strl. iklr. § 28; Skag (2012) s. 456.

⁵⁸ Se nærmere f.eks. Rt. 1979 s. 492 i punkt 3.7.4 og 3.7.5 som gir uttrykk for et rettsanvendelsesskjønn hvor rimelighet fikk ikke helt liten vekt.

2 Skadekravet

2.1 Generelt

Etter foreldelsesloven § 9 nr. 1 starter fristen å løpe når kreditor «fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige». Ordlyden «skade» tyder på at det må foreligge et tap eller en negativ effekt. I lys av at det er snakk om foreldelsesfristen for erstatningskrav, er det naturlig at skadebegrepet fra erstatningsretten benyttes.⁵⁹ Ettersom vilkårene for ulike erstatningskrav som formueskade, personskade og tingskade varierer, må vurderingen av når det foreligger en skade vurderes konkret for de ulike erstatningskravene. Jeg vil behandle hva som utgjør et erstatningskrav i punkt 2.2.

I høyesterettspraksis er det uttalt at det foreligger en skade i lovens forstand når en «faktisk skade har manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning».⁶⁰ Videre må kreditor ha grunnlag for å reise en sak med «utsikt til et positivt resultat», men en «mulighet for et positivt resultat kan [...] ikke være nok».⁶¹ Videre har Høyesterett også uttalt at uklarerheter kan «avklares under fristens løp, eventuelt i en rettssak».⁶² Vurderingen gjøres ut fra «bevissituasjonen»⁶³. Dette tyder på at kreditoren må ha en rimelig mulighet til å vinne frem med kravet, men at alle detaljer ikke må være klarlagt ettersom en del kan avklares under fristens løp eller i en eventuell rettssak.⁶⁴ Med andre ord må erstatningskravet være tilstrekkelig modent. Hvorvidt en skade er tilstrekkelig manifestert vil jeg behandle i punkt 2.3.

2.2 Separat foreldelsesfrist for ulike erstatningskrav

En skadegjørende handling kan påføre kreditor ulike tapsposter og hver tapspost må vurderes for seg i relasjon til foreldelse.⁶⁵ Et eksempel på at Høyesterett skiller mellom ulike typer erstatningskrav er i Rt. 1998 s. 587, hvor flertallet skilte mellom en foreldelsesfrist for menerstatning og en for fremtidig inntektstap.

⁵⁹ Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 35; Matningsdal (1980) s. 488; Sæbø (2021) s. 732.

⁶⁰ Rt. 1998 s. 587 side 591-592.

⁶¹ Rt. 1998 s. 587 side 592.

⁶² Rt. 1977 s. 1092 s. 1094.

⁶³ HR-2016-2399-A avsnitt 50; forutsetningsvis HR-2019-2034-A avsnitt 64.

⁶⁴ Rt. 1977 s. 1092; HR-2021-530-A avsnitt 29; Skag (2012) s. 427 med videre henvisninger.

⁶⁵ Ordlyden «skaden og den ansvarlige» i § 9 nr. 1; en kontekstuell tolkning med § 10 nr. 1 hvor det står «fordringen samt fristavbruddsreglene i §§ 15, 17 og 18 om «fordring»; Rt. 1998 s. 587.

Høyesterett har ved vurderingen tilknyttet § 10 nr. 1 tatt utgangspunkt i reglene om hva som utgjør et krav fra sivilprosessen ved vurderingen av om det skal løpe flere separate foreldelsesfrister.⁶⁶ Koherensbetraktninger tilsier at det også etter § 9 nr. 1 er reglene fra sivilprosessen som utgjør utgangspunktet for å vurdere om det skal skilles. Kreditor må forholde seg til sivilprosessuelle regler om hva som utgjør et krav dersom vedkommende effektivt skal avbryte foreldelsesfristen ved å ta rettslige skritt.

2.3 Når har skaden manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning med utsikt til positivt resultat?

2.3.1 Terskelen ved oppreisning

Når det gjelder terskelen for å anse en skade som tilstrekkelig manifestert ved oppreisning har HR-2016-2579-A betydning. Dommen gjaldt hvilke beviskrav som skal oppstilles for å konstatere selvmord når det er fremsatt krav om forsikringsutbetaling etter en ulykkesforsikring, jf. forsikringsavtaleloven § 13-8 første ledd. Høyesterett uttalte at det som hovedregel «oppstilles et kvalifisert beviskrav der det faktum det er spørsmål om å bygge på, er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende for den ene parten.»⁶⁷ Oppreisning som følge av en straffbar handling bygger på et kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende faktum, slik at det oppstilles et kvalifisert beviskrav. Ettersom et kvalifisert beviskrav medfører at det kreves mer før det foreligger utsikt til et positivt resultat ved kravstypen oppreisning, må det anses rimelig av prosessøkonomiske grunner og med hensyn til kreditor at også terskelen for å anse en skade som tilstrekkelig manifestert heves.⁶⁸

2.3.2 Når er utmålingen tilstrekkelig sikker?

En underproblemstilling er når det er tilstrekkelig sikkerhet om utmålingen slik at skaden kan anses manifestert. Høyesterett har uttalt at skadens omfang ikke behøver være klarlagt i detalj.⁶⁹ Svaret på problemstillingen kan bero på hvilke typetilfelle og skadetype det er snakk

⁶⁶ F.eks. Rt. 2006 s. 983 som gjelder § 10 nr. 1.

⁶⁷ HR-2016-2579-A avsnitt 42.

⁶⁸ Tilsvarende konklusjon Sæbø (2021) s. 736.

⁶⁹ HR-2021-530-A avsnitt 29.

om ettersom avveiningen av hensynene foreldelsesregelen skal beskytte må foretas i lys av den konkrete situasjonen.

Et typetilfelle er hvor utmålingen er klar like etter en skadegjørende handling. Høyesterett har uttalt at «foreldelsen løper fra selve ulykken for så vidt angår krav på erstatning for de skadevirkninger som man på det tidspunkt kunne regne med som sikre eller overveiende sannsynlige».⁷⁰ I slike tilfeller vil altså skaden kunne anses tilstrekkelig manifestert. For eksempel foreligger skaden ved erstatningskrav på dekning av reparasjonskostnader.

Krav på oppreisning betales etter skadeserstatningsloven § 3-5 for «voldt tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art». Ettersom erstatningskravet er uavhengig av et økonomisk tap innebærer dette at det normalt er tilstrekkelig sikkerhet om utmålingen umiddelbart slik at skaden er manifestert straks.⁷¹ Kreditor vil ikke ha behov for å klarlegge om skaden medfører varige økonomiske skadevirkninger, slik at hensynene bak foreldelsesreglene ivaretas best ved å anse skaden tilstrekkelig manifestert straks.

At størrelsen på en skade ikke nøyaktig kan fastslås er ifølge Høyesterett ikke tilstrekkelig til at fristen ikke kan starte.⁷² Dette kan ses i lys av at kreditor har tre år på seg til å avbryte foreldelsesfristen. I tillegg kan kreditor begjære saken stanset etter tvisteloven §§ 16-15 til 16-19. Også i den materielle erstatningsretten kan tapet beregnes skjønnsmessig uten konkret bevis for omfanget.⁷³ Dette tilsier med styrke at skade i relasjon til foreldelsesloven § 9 nr. 1 anses å foreligge selv om det ikke er konkret bevis for tapets størrelse.

Dersom det viser seg at vedkommende ikke lider et tap, vil debitor måtte dekke saksomkostningene til motparten.⁷⁴ Tross dette argumenterer juridisk teori for at en slik risiko er akseptabel.⁷⁵ Dersom fristen først skulle starte når en skadefølge inntreffer, kunne dette medført en upraktisk og retts teknisk vanskelig håndterbar regel. Videre vil det ikke fremme hensynet til debtors innrettelse. Hensynet til kreditor anses i tilstrekkelig grad ivaretatt dersom fristen starter å løpe når det er alminnelig sannsynlighetsovervekt for erstatningskrav.

⁷⁰ Rt. 1952 s. 74 side 75.

⁷¹ Tilsvarende Matningsdal (1980) s. 501.

⁷² Rt. 1959 s. 856 side 857 og 864.

⁷³ Rt. 1982 s. 394 side 403; Rt. 2005 s. 268 avsnitt 61; Monsen (2010) s. 54; Skjefstad (2016) s. 269.

⁷⁴ Skag (2012) s. 435-436.

⁷⁵ Skag (2012) s. 437; Holmboe (1962) s. 17.

Altså kan en skade anses tilstrekkelig manifestert når det er overveiende sannsynlig at den inntreer like etter en skadegjørende handling.

Et annet typetilfelle er skader som inntreer lengre tid etter en skadegjørende handling. Dette kan være senskader, som eksempelvis utvikling av psykiske problemer etter en voldtekt. Videre omfatter typetilfellet skjulte skader, for eksempel utvikling av kreft etter stråling. Ved skader som inntreer lengre tid etter en skadegjørende handling er ikke skadevirkningene sikre eller overveiende sannsynlig på tidspunktet for den skadegjørende handlingen. Ettersom skaden i slike tilfeller ikke er tilstrekkelig manifestert på skadetidspunktet, er det ikke sikkert vedkommende har krav på erstatning. Hensynene bak foreldelsesreglene og hensynene bak erstatningsretten vil dermed ikke ivaretas om fristen starter på tidspunktet for den skadegjørende handlingen. Derimot når skaden inntreer og stabiliserer seg har skaden manifestert seg og tapet kan utmåles på et rimelig sikkert grunnlag, slik at det foreligger objektivt grunnlag for å gå til sak.⁷⁶

Både skade som inntreer like etter en skadegjørende handling og skade som inntreer lengre tid etter en skadegjørende handling, kan være en skade under utvikling. Ved en skade under utvikling tar det tid før kreditor får oversikt over forholdene og omfanget av skaden, slik at det kan oppstå usikkerhet om når skaden er manifestert.

Utmålingen ved personskader er ofte avhengig av hvordan en sykdom utvikler seg. En personskade under utvikling kan eksempelvis være hvor det er usikkert om skaden utvikler seg til å bli varig og i så fall i hvilken grad det vil medføre fremtidig inntektstap eller varige fremtidige utgifter. Høyesterett har uttalt seg om når personskaden har manifestert seg i forbindelse med straffelovens ikrafttredelseslov § 28.⁷⁷ Førstvoterende i Rt. 1952 s. 74 har uttalt at skaden må medføre «varig invaliditet» for krav på fremtidig erverv.⁷⁸ I tillegg uttalte førstvoterende at dersom «varig invaliditet ikke ansees som en så nærliggende følge av ulykken at skadelidte hadde oppfordring til å gjøre krav på erstatning for tap i fremtidig erverv», så antar han at foreldelsesfristen ikke starter «før det er mulig å bringe på det rene hvilken vei utviklingen vil ta».⁷⁹ Dette tilsier at det er et inngangsvilkår at det foreligger varig

⁷⁶ Tilsvarende Skag (2012) s. 439.

⁷⁷ Se nærmere punkt 1.6.

⁷⁸ Rt. 1952 s. 74 side 75-76.

⁷⁹ Rt. 1952 s. 74 side 76; Røed (2019) s. 420.

invaliditet. Videre tyder det også på at den varige invaliditeten må oppfattes som en nærliggende følge av ulykken som ga kreditor en oppfordring til å kreve erstatning. Selv om Rt. 1952 s. 74 ble avsagt under dissens 4-1, er uttalelsene fulgt opp i senere høyesterettspraksis, noe som gir de større vekt.⁸⁰

I Rt. 1997 s. 1070 uttalte Høyesterett at «skaden ennå ikke var helt stabilisert, og at det ikke forelå noen spesifisert tapsberegning, kunne ikke i seg selv hindre at fristen begynte å løpe.»⁸¹ Videre uttalte Høyesterett at kreditor må ha en viss oversikt, men at en i lys av at kreditor har tre år på seg, ikke kan være for streng.⁸² Hensynet til kreditor er dermed tilstrekkelig ivaretatt ut fra tiden som er tilgjengelig før kravet foreldes. Altså er det ikke et krav om at skadens omfang er helt stabilisert før en skade under utvikling har manifestert seg. Høyesterett uttalte også i Rt. 1952 s. 74 at kreditor ikke må ha «full oversikt over graden av invaliditet».⁸³ Dette sammenholdt med de nevnte uttalelsene i Rt. 1997 s. 1070 innebærer at fristen kan starte før kreditor er helt sikker på invaliditetsgraden og at det avgjørende er om det ut fra graden av invaliditet er forsvarlig å gå til sak om et erstatningskrav.⁸⁴

At erstatningssaken kan behandles allerede på dette tidspunktet innebærer at utmålingen ofte er skjønnsmessig. Som en sikkerhet vil skadeserstatningsloven § 3-8 gi vedkommende som har en personskade rett til å reise en ny sak dersom helsen forverres i en slik grad at det rokker ved det som ble lagt til grunn i saken og det er klar sannsynlighetsovervekt for at kreditor vil ha rett til en vesentlig høyere erstatning.⁸⁵ Rettskildene gir grunnlag for å si at en personskade under utvikling anses tilstrekkelig manifestert når graden av invaliditet gjør det forsvarlig å gå til sak, noe som vil ivareta de bakenforliggende hensynene.

Ved personskade som medfører yrkesskade kan skaden være stabil, men likevel anses å være en skade under utvikling. Usikkerheten tilknyttet innføring av arbeidsrettede tiltak eller tilknyttet kreditors gjennomføring av rehabilitering, kan medføre at situasjonen er så uklar at skaden ikke er tilstrekkelig manifestert.⁸⁶ Hensynet til kreditor tilsier at skadevilkåret ikke er oppfylt før en ser hvordan yrkessituasjonen utvikler seg og får sikrere bevis.

⁸⁰ Rt. 1992 s. 603.

⁸¹ Rt. 1997 s. 1070 side 1079.

⁸² Rt. 1997 s. 1070 side 1079; HR-2021-530-A avsnitt 54 om formueskade.

⁸³ Rt. 1952 s. 74 side 75-76.

⁸⁴ Tilsvarende Matningsdal (1980) s. 494; Skag (2012) s. 437.

⁸⁵ Tilsvarende Røed (2019) s. 427.

⁸⁶ Rt. 2007 s. 1479; Skag (2012) s. 443.

Selv om utmålingen av erstatningskravet ved personskader kan være avhengig av hvorvidt ulike ytelser skal trekkes fra erstatningsbeløpet, har Høyesterett ansett slike skader som tilstrekkelig manifestert. I Rt. 1996 s. 1134 var det usikkerheten om erstatningsutmålingen på grunn av at krav om uførepensjon ikke var avgjort. Høyesterett uttalte at tvistemålsloven § 107 gir hjemmel for å stanse en erstatningssak, slik at denne usikkerheten ikke kunne være avgjørende.⁸⁷ Selv om avgjørelsen ble avsagt under dissens 4-1 er standpunktet fulgt opp blant annet i Rt. 1997 s. 1070. I dag kan tvisteloven § 16-18 benyttes til å stanse en sak slik som den opphevede tvistemålsloven § 107.⁸⁸ Hensynet til kreditor ivaretas ved en slik usikkerhet gjennom den prosessuelle muligheten til å sette saken på vent.

Ved krav på menerstatning etter skadeserstatningsloven § 3-2 første punktum kreves at kreditor har fått «varig og betydelig skade av medisinsk art». Etter bestemmelsens andre punktum fastsettes menerstatning «under hensyn til menets medisinske art, størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse». Dette innebærer at det kan gå noe tid før utmålingen er tilstrekkelig klarlagt. Noe som gjør at situasjonen kan anses lik som ved krav på erstatning for tap av fremtidig erverv.⁸⁹ Av den grunn taler Matningsdal og Sæbø for at krav på menerstatning har samme starttidspunkt for foreldelsesfristen som tap i fremtidig erverv.⁹⁰ Menerstatning kan innebære en reduksjonsfaktor ved utbetaling av fremtidig ervervstap.⁹¹ Dermed taler også tilliten til rettssystemet og koherensbetraktninger for at det er samme starttidspunkt ved foreldelse av disse to typetilfellene, slik at dette etter mitt syn må være riktig løsning.

Når det gjelder hvorvidt det er tilstrekkelig sikkerhet om utmålingen av tings- og formueskader under utvikling slik at skaden kan anses manifestert, har dette vært oppe i Rt. 1982 s. 588. I denne dommen la Høyesterett opp til at foreldelsesfristen kunne starte før skaden var ferdig utviklet. Høyesterett uttalte at det er «naturlig å spørre når det under hensyn til skadeutviklingen og med sikte på en forsvarlig vurdering av erstatningsspørsmålet og skadens omfang, ville være rimelig å gå til saksanlegg», samt forutsetter at det må foreligge

⁸⁷ Rt. 1996 s. 1134 side 1139; Røed (2019) s. 424.

⁸⁸ NOU 2001: 32 B s. 869; Skag (2012) s. 444.

⁸⁹ Tilsvarende Sæbø (2021) s. 732.

⁹⁰ Matningsdal (1980) s. 502; Sæbø (2021) s. 732.

⁹¹ Ot.prp. nr. 4 (1972-1972) s. 21.

«et forsvarlig faktisk grunnlag for saken».⁹² Uttalelsene tyder også på at hensynet til kreditor får mindre vekt enn i eldre tings- og formueskade-dommer tilknyttet § 9 nr. 1.⁹³ Terskelen Høyesterett legger til grunn samsvarer i større grad enn de eldre dommene med terskelen i personskadedommene.

Videre har høyesterettsdommer Tjomsland i Rt. 2012 s. 543 tilknyttet en formueskade uttalt at «skadelidte bør ha kjennskap til at han vil bli påført et økonomisk tap, tapets størrelse trenger ikke å være klarlagt».⁹⁴ Dette synes også å stemme med terskelen for at en personskade anses tilstrekkelig stabilisert. Ettersom det var et særvotum fra Tjomsland, har uttalelsen begrenset vekt.

Et annet argument for at det er en samsvarende terskel er at flertallet i HR-2021-530-A avsnitt 54 viser til terskelen i den nevnte personskade-dommen Rt. 1997 s. 107. Flertallet synes her å forutsette at det er samme terskel for at utmålingen er tilstrekkelig sikker slik at skaden anses manifestert. Dommen er avsagt under dissens, noe som isolert sett svekker dommens vekt noe.

Tingskader og formueskader blir generelt ofte fortere stabilisert og har i mange tilfeller en enklere utmåling enn personskader.⁹⁵ Noe som kan trekke i retning av at det kreves mindre for å anse slike skadetyper for stabiliserte. I motsatt retning trekker at det ikke eksisterer en tilsvarende bestemmelse som skadeserstatningsloven § 3-8 for tings- og formueskader som kan rette opp feilutmålinger til kreditors ugunst.

Det vil i liten grad ivareta koherenshensyn dersom det gjelder en forskjellig terskel for de ulike skadetyper.⁹⁶ Det er de samme hensynene som skal avveies for alle skadetyper ved avgjørelsen av hvorvidt når skaden er tilstrekkelig manifestert. Etter mitt syn gir rettskildene holdepunkter for at utmålingen av tings- og formueskader under utvikling kan anses manifestert før skadens størrelse er avklart når det er forsvarlig å gå til sak.

⁹² Rt. 1982 s. 588 side 592-593.

⁹³ Rt. 1931 s. 512 og Rt. 1951 s. 143; se nærmere Skag (2012) s. 445-446.

⁹⁴ Rt. 2012 s. 543 avsnitt 73.

⁹⁵ Tilsvarende Skag (2012) s. 447 om tingskader.

⁹⁶ Skag (2012) s. 447.

Et annet typetilfelle hvor det er en del høyesterettspraksis er ved suksessive tap. Suksessive tap vil her si liknende krav om tap som inntreffer fortløpende. Eksempelvis dersom en kreditor får en personskade og på grunn av dette ikke har mulighet til å oppnå samme arbeidsinntekt i fremtiden vil det være suksessive tap. Ettersom det kan være en del usikkerhet tilknyttet utmålingen av kravene kan dette medføre ulike tidspunkt for når skaden manifesteres.

Suksessive tap kan ofte utbetales som en engangserstatning. Utbetalingen av fremtidig tap ved personskade fastsettes etter skadeserstatningsloven § 3-1 andre ledd «under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan ventes av ham». Ettersom det alltid vil være en viss usikkerhet tilknyttet fremtidige tap, er dette etter høyesterettspraksis ikke tilstrekkelig til å anvende prinsippet om suksessiv foreldelse.⁹⁷ Dermed kan det eksempelvis i personskadetilfellene utmåles en engangserstatning for tap av arbeidsinntekt når skaden har manifestert seg på en slik måte at det foreligger tilstrekkelig sikkerhet om utbetalingen. Da vil foreldelsesfristen starte å løpe på samme tidspunkt for hele kravet. I personskadetilfellene er det bare fremtidige tap som utgjør et suksessivt tap som kan utmåles som en engangserstatning. Tingskader foreldes som oftest fra skadetidspunktet.⁹⁸

Dersom suksessive tap ikke kan utmåles som en engangserstatning, starter foreldelsesfristen for hver dag, hver driftssesong eller et annet konkret og naturlig tidspunkt.⁹⁹ Erstatningskrav for lidt tap og tap av arbeidsinntekt foreldes når utgiftene påløper.¹⁰⁰ På denne måten kan foreldelsesfristen for tidligere lidt tap helt eller delvis være foreldet, mens erstatningskravet for fremtidig tap ikke er foreldet.

Spørsmålet i Rt. 1957 s. 362 var om et gårdselskap og en leieboer sitt erstatningskrav som følge av rekvisisjon fra Oslo kommune var foreldet. Høyesterett kom til at foreldelsesfristen for formuestapet startet ved det suksessivt oppstående tap dag til dag, slik at kravet var delvis foreldet. Ved avgjørelsen vektla Høyesterett at det var usikkert hvor lenge rekvisisjonen ville vare og at andre faktorer kunne forandre seg etter hvert som tiden gikk.¹⁰¹ Disse faktorene kan gjøre at hensynet god prosessøkonomi, rettssikkerhet og tillit til rettssystemet, samt hensynet til kreditoren best avveies ved å rette flere erstatningskrav og foreta flere utbetalinger.

⁹⁷ HR-2019-2034-A avsnitt 58.

⁹⁸ Matningsdal (1980) s. 490 med videre henvisninger.

⁹⁹ Rt. 1957 s. 362; Matningsdal (1980) s. 490; Røed (2019) s. 416.

¹⁰⁰ Særvotum i HR-2021-1429-A avsnitt 200; Rt. 1985 s. 532.

¹⁰¹ Rt. 1957 s. 362 side 365.

I Rt. 1973 s. 409 rettet Rikstrygdeverket et regresskrav mot Drosjeforsikringen. Det var blant annet spørsmål om når foreldelsesfristen startet å løpe når det kort tid etter bilulykken var klart at kreditoren var avhengig av pleie i sykehus, men det var høyst uvisst hvor lenge han ville leve. Ettersom trygdekassen hadde løpende utgifter av midlertidig art, men det samtidig var en høyst uviss varighet, ble konklusjonen suksessiv foreldelse.¹⁰² Fristen startet for de enkelte utgifter som påløp og fra de tidspunkter trygdekassen fikk kjennskap til utgiftene. Resultatet ivaretar rettssikkerhetshensyn og tillit til rettssystemet ved at det tas tak i kravene før bevisene potensielt svekkes. Rettskildene gir holdepunkter for at suksessive tap vil suksessivt foreldes dersom varigheten av det suksessive tapet er usikkert og tapets størrelse i ikke uvesentlig grad er variabelt slik at det vanskeliggjør en engangserstatning.¹⁰³

2.3.3 Når er det tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden?

En annen underproblemstilling er når det er tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden slik at skaden kan anses manifestert. Jeg vil behandle tre høyesterettsdommer om formueskade hvor dette har vært en problemstilling tilknyttet § 9 nr. 1. Ettersom Rt. 2011 s. 1029 og HR-2019-530-A har en tematisk nærhet vil disse behandles mer samlet etter at jeg har behandlet HR-2016-2399-A. Ved rene formueskader inntreder det økonomiske tapet og realskaden på samme tidspunkt.¹⁰⁴ Dermed har ikke formueskaden inntrådt før det økonomiske tapet inntreder ved fremtidige formuestap. I lys av dette er et spørsmål om det er et krav at skaden har inntrådt før kreditor kan kreve erstatning ved formueskader.¹⁰⁵

I HR-2016-2399-A var det spørsmål om andelseiere i et borettslag sitt erstatningskrav mot banken var foreldet. Erstatningskravet bygget på tap av innskudd og verdistigning på andel i borettslaget. Det springende punktet i saken var blant annet når skaden inntrådte. Høyesterett kom under dissens 3-2 til at skaden inntrådte ved konkursåpningen og at kravet ikke var foreldet. Førstvoterende begrunner når fristen startet med at innskuddene bare kan kreves tilbake dersom laget oppløses, slik at konkursåpningen utgjør skadetidspunktet for det spesielle formuesgodet.¹⁰⁶ Altså er det ifølge flertallet først på dette tidspunktet det erstatningsbetingende forholdet fikk økonomiske skadevirkninger og skadens inntreden ble

¹⁰² Rt. 1973 s. 409 side 414.

¹⁰³ Tilsvarende Holmboe (1962) s. 18; Skag (2012) s. 451.

¹⁰⁴ Tilsvarende Nygaard (2007) s. 4.

¹⁰⁵ Tilsvarende Skag (2012) s. 296 som gjelder den alminnelige fristen.

¹⁰⁶ HR-2016-2399-A avsnitt 53-54 og 63.

tilstrekkelig sikker. Flertallets begrunnelse er tett tilknyttet formuesgodet i saken og ikke i strid med tidligere høyesterettspraksis.¹⁰⁷ Løsningen til flertallet ivaretar koherenshensyn ved at den bygger videre på den forståelsen av formuesgodet som allerede eksisterer gjennom borettslagsloven. Etter mitt syn er imidlertid flertallets løsning problematisk blant annet med henblikk på tilfeller hvor tapet ikke medfører insolvens. Hvor tapet ikke medfører insolvens vil ikke vedkommende kunne kreve erstatning. Dette kan tyde på at hensynet til kreditor ikke i tilstrekkelig grad blir ivaretatt av flertallets løsning. Dissensen svekker også dommens vekt noe.

Derimot mindretallet mente det var en skade under utvikling og at det var klart at andelseierne ville lide tap på et så tidlig tidspunkt at kravet var foreldet. Annenvoterende mener det er mer naturlig å anse innskuddene og andelene som «formuesobjekter i vanlig forstand».¹⁰⁸ Hun uttaler videre at det dermed som utgangspunkt «kan kreves erstatning for påstått verdireduksjon selv om innehaveren fremdeles sitter med formuesobjektet». At mindretallet i kontrast til flertallet mener det er mulig å konstatere tap før oppløsningstidspunktet, er avgjørende for dissensen. Dersom det ikke kan kreves erstatning vil andelseiere stilles i en særstilling og det kan i mange tilfeller slå urimelig ut.¹⁰⁹ Eksempelvis uttaler hun at også andelseierne som valgte å bli boende må kunne kreve erstatning om de mente de hadde lidt et formuestap som følge av bankens handlinger. At det kan være vanskelig å anslå det økonomiske tapet, mener hun ikke er annerledes enn i andre saker som ved tap i fremtidig erverv.¹¹⁰ Annenvoterende anser skaden som å være under utvikling, men tilstrekkelig synliggjort i form av et økonomisk tap.¹¹¹ Løsningen kan i større grad enn flertallets løsning fremme hensynet til kreditor, hensynet til optimal bevisføring, prosessøkonomi, rettssikkerhet og tillit til rettssystemet ettersom kravet kan fremmes tidligere. Etter mitt syn behøver en ikke vente til oppløsningstidspunktet for å konstatere at tap vil inntre, slik at mindretallets løsning treffer best.

I Rt. 2011 s. 1029 var det spørsmål om statens erstatningskrav mot en daglig leder og styreformann for tre aksjeselskap var foreldet. Høyesterett uttalte at «foreldelsesfristens utgangspunkt her ikke [kan] falle sammen med tidspunktet for den erstatningsbetingende

¹⁰⁷ Tilsvarende Bergsåker (2017) s. 18.

¹⁰⁸ HR-2016-2399-A avsnitt 73.

¹⁰⁹ HR-2016-2399-A avsnitt 75.

¹¹⁰ HR-2016-2399-A avsnitt 76.

¹¹¹ HR-2016-2399-A avsnitt 89.

unnlatsen», det kreves i tillegg at «det erstatningsbetingende forholdet har fått økonomiske konsekvenser».¹¹² Med andre ord startet ikke foreldelsesfristen å løpe på tidspunktet debitor foretok en erstatningsbetingende unnlattelse ettersom skaden ikke hadde inntrådt. For at det skulle foreligge en skade stilte Høyesterett krav om at selskapet skulle være ut av stand til å betale kravet. Høyesterett kom til at kravet ikke var foreldet ettersom foreldelsesfristen i alle fall ikke startet før konkursåpningen i de ulike selskapene. Vurderingen må foretas konkret slik at Høyesterett utelukker ikke at konklusjonen kan bli motsatt med andre forhold, særlig om det går lang tid fra et betalingsmislighold til konkursbegjæring fremsettes.¹¹³

Den nylig avsagte dommen HR-2021-530-A har vesentlige likhetspunkter med Rt. 2011 s. 1029 på dette punktet. I HR-2021-530-A var det spørsmål om statens erstatningskrav mot tidligere styreleder i et bemanningsselskap var foreldet. Høyesterett kom under dissens 3-2 til at kravet var foreldet. Flertallet uttaler at skatte- og avgiftskrav ikke kan kreves av en styreleder før det er klart at selskapet ikke kan betale.¹¹⁴ Førstvoterende Arntzen uttaler at hovedregelen er at et endringsvedtak utløser forfallstidspunktet og ved mislykket inndriving fra selskapet kan en konstatere skade.¹¹⁵ Imidlertid vil det at et avgiftspliktig selskap er konkurs, eller om andre grunner gjør det klart at den avgiftspliktige ikke er i stand til å gjøre opp kravet, kunne medføre at foreldelsesfristen starter uavhengig av om det er truffet et endringsvedtak.¹¹⁶ HR-2021-530-A gir støtte for et synspunkt om at kreditor etter en konkret vurdering kan kreve erstatning før formueskaden har inntrådt hvor det er på det rene at tap vil oppstå. At dommen er avsagt under dissens svekker vekten noe.

Skag har tilknyttet den alminnelige foreldelsesfristen uttalt at det samsvarer dårlig med person- og tingsskader om det for formueskader kan kreves erstatning for fremtidig skade.¹¹⁷ Dermed kan koherens betraktninger tale imot at det er mulig å kreve erstatning for fremtidig skade. Dessuten mener Skag at behovet for erstatning vanligvis oppstår ved det økonomiske tapet. Altså kan kreditor vente til skaden inntreffer med oppgjøret. Imidlertid svekkes dette noe ved at det i saker hvor det har oppstått en skade vil være et behov for å også utbetale for den fremtidige skaden slik at kreditor kan lukke saken. Et annet argument imot at det kan kreves

¹¹² Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 39

¹¹³ Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 45.

¹¹⁴ HR-2021-540-A avsnitt 38.

¹¹⁵ HR-2021-540-A avsnitt 39-42 med videre henvisning til Rt. 2011 s. 1029.

¹¹⁶ HR-2021-540-A avsnitt 43.

¹¹⁷ Skag (2012) s. 296.

erstatning for fremtidig skade er at praktiske hensyn sjelden taler for at det er et behov for erstatningsoppgjør ved fremtidig skade.¹¹⁸ Sannsynligheten for å foreta et riktig oppgjør vil øke dersom en venter til skaden faktisk inntreffer. Følgen av fremtidig erstatning for formueskade er at debitor potensielt må betale erstatning for en skade som ikke oppstår. Dette får imidlertid mindre vekt ettersom en skjønnsmessig utmåling for fremtidig tap også kan bli feil. Konsekvensen i slike tilfeller er at partene kan gå til nytt søksmål.¹¹⁹ Noe partene også må kunne gjøre ved fremtidig formueskade.¹²⁰ Skag konkluderer med at det normalt ikke bør kunne utmåles erstatning for fremtidig formueskade, men at unntak kan gjøres dersom det fremstår så klart at skade vil inntreffe at en kan «vite» dette.¹²¹ Argumentene tilknyttet den alminnelige foreldelsesfristen er generelle og har overføringsverdi til når en formueskade anses å inntreffe etter særregelen. Konklusjonen til Skag er i tråd med flertallets uttalelser i HR-2021-530-A.

Et annet argument for at en formueskade kan anses inntrådt før konkursen er at det kan gå lang tid fra insolvens til konkursåpning. Etter dekningsloven § 5-9, om omstøtelse hvor den annen part ikke var i god tro, vil disposisjoner som ble foretatt opp til ti år før frisdagen kunne omstøtes. Dekningsloven § 5-9 illustrerer at en subjektiv omstøtelig disposisjon kan ha skjedd lenge før konkurs. Konkursen er en manifestasjon av at noen ikke kan betale, slik at en trygt kan legge til grunn skadens inntreden på dette tidspunktet, men det vil også kunne være tilstrekkelig klart før konkursen.

Rettskildene gir grunnlag for en løsning hvor konkurs som hovedregel medfører at det er tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden slik at skaden kan anses manifestert, men at kreditor etter en konkret vurdering kan kreve erstatning før formueskaden har inntrådt hvor det er på det rene at tap vil oppstå. Med andre ord må en ikke generelt vente til et selskap er konkurs før det er tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden. Etter mitt syn er løsningen med et snevert unntak en naturlig forenkling og tro mot hensynene foreldelsesreglene skal ivareta.

¹¹⁸ Tilsvarende Skag (2012) s. 296, se nærmere s. 297-298 om spesielle tilfeller hvor dette ikke slår inn.

¹¹⁹ Tilsvarende Skoghøy (2001) s. 837.

¹²⁰ Tilsvarende Skag (2012) s. 297.

¹²¹ Skag (2012) s. 299.

Vurderingen av når et krav oppstår må foretas tilknyttet regelverket som skal anvendes.¹²² Et relevant moment ved den konkrete vurderingen av når skaden inntraff i Rt. 2011 s. 1029 var det faktum at mange selskaper generelt etter hvert innbetaler de beløpene de skylder, selv om de misligholder ved forfall.¹²³ Videre fikk også erfaringen med senere innbetaling av de konkrete selskapene i saken betydning.¹²⁴

Ved den konkrete vurderingen i HR-2021-530-A uttaler førstvoterende at det fremgikk av bobestyrers første årsinnberetning at det ikke ville være dekning til uprioriterte fordringer.¹²⁵ Altså var det ifølge flertallet tilstrekkelig sikkerhet om skadens inntreden slik at skaden var manifestert på dette tidspunktet. Mindretallet sin begrunnelse for at det ikke forelå en skade på dette tidspunktet, var at et krav mot styreleder er et subsidiært erstatningskrav hvor det ikke vil være avklart om det foreligger erstatningsmessig relevant skade før vedtak om avgiftsfastsetting er truffet og forsøkt inndrevet.¹²⁶ Årsaken til dissensen er en uenighet om når staten hadde et erstatningskrav.¹²⁷ Skattemyndighetene har en skjønnsmessig adgang til å velge om en endringsadgang skal benyttes.¹²⁸ Imidlertid velger skattemyndighetene neppe ofte å unnlate å vedta et endringsvedtak i slike tilfeller. Det vil dermed rent praktisk ikke ha stor verdi å vente på endringsvedtaket. Erfaringsmessig oppstår det tap når hoveddebitor går konkurs. Flertallsavgjørelsen kan anses som en naturlig forenkling ettersom det reelt sett var på det rene at tap ville oppstå uavhengig av endringsvedtaket. Dommen taler for at det i slike tilfeller kan kreves erstatning for en fremtidig formueskade. I lys av den konkrete begrunnelsen må dommen anses i tråd med tidligere høyesterettspraksis.

2.3.4 Skal en specialists fagnivå legges til grunn?

En problemstilling som har oppstått ved vurderingen av om en skade har manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning med utsikt til positivt resultat, er om en skal legge til grunn fagnivået til en spesialist på fagfeltet. Eksempelvis legge til grunn fagnivået til en spesialist lege fremfor en allmennpraktiserende lege ved personskade. En spesialist kan ofte fortere enn en allmennpraktiserende lege se en

¹²² Rt. 2011 s. 1029; HR-2016-2399-A; HR-2021-530-A avsnitt 54 og 39.

¹²³ Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 44; tilsvarende Johnsen (2021) s. 203.

¹²⁴ Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 44.

¹²⁵ HR-2021-530-A avsnitt 55.

¹²⁶ HR-2021-530-A avsnitt 74.

¹²⁷ Tilsvarende Bruserud (2021).

¹²⁸ Noe annenvoterende Steinsvik vektlegger i HR-2021-530-A avsnitt 74.

skade og med større sikkerhet forutsi konsekvensene.¹²⁹ Problemstillingen kan også oppstå for tingsskader og formueskader.

I Rt. 1998 s. 587 var det spørsmål om foreldelse av krav på erstatning for nakkeslengskade etter en bilulykke. Dommen omhandler den tidligere § 9 hvor bestemmelsens nr. 2 fastsatte en tiårsfrist som løp fra «den dagen da skaden inntraff». Førstvoterende uttalte at en «ikke i sin alminnelighet kan kreve undersøkelse av spesialist, så lenge skadelidte er undersøkt av en allmenn praktiserende lege som ikke har funnet grunnlag for henvisning til spesialist», men at det «ikke kan utelukkes situasjoner som ligger slik an at skadelidte på tross av manglende henvisning kan ha en særlig foranledning til å innhente spesialistuttalelse med sikte på å konstatere skaden».¹³⁰ Dette uttales som svar på debitors anførsel vedrørende om skadevilkåret var oppfylt.

Vekten av uttalelsen svekkes av at Høyesterett tar opp kreditors undersøkelsesplikt, noe som ikke er helt i samsvar med lovbestemmelsen.¹³¹ Paragraf 9 skiller mellom kunnskapskravet og skadekravet, og uttalelsen om hvilke undersøkelser det er rimelig å kreve at kreditor undergår synes å passe bedre under en kunnskapsvurdering. I tillegg svekkes vekten av at det var andre hensyn bak den tidligere tiårs fristen enn de hensyn som er bak treårs fristen.¹³² Fristen på 10 år skulle sette en ytre grense for når erstatningskravet kunne gjøres gjeldende etter skade.¹³³ I kontrast skal fristen på tre år gi kreditor denne tiden til å fremme et erstatningskrav etter kunnskapskravet er oppfylt. At skadebegrepet etter den tidligere og någjeldende bestemmelsen ikke er det samme er også lagt til grunn i juridisk teori.¹³⁴ Skag uttaler at det er best i samsvar med lovens system dersom vurderingen av hvorvidt og i hvilke omfang det foreligger en skade som har manifestert seg, foretas en vurdering ut fra den kunnskapen som er tilgjengelig, det vil si også kunnskapen til en spesialist.¹³⁵ Etter mitt syn må Skag sin løsning legges til grunn ettersom hensynet til kreditoren vil ivaretas av kunnskapskravet.

¹²⁹ Tilsvarende Skag (2012) s. 431.

¹³⁰ Rt. 1998 s. 587 side 593.

¹³¹ Tilsvarende Tande (1996) s. 46-47; Skag (2012) s. 432; motsatt Røed (2019) s. 436.

¹³² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 30-31; Skag (2012) s. 431.

¹³³ Tande (1996) s. 6.

¹³⁴ Matningsdal (1980) s. 483.

¹³⁵ Skag (2012) s. 434.

Skag uttaler at løsningen med at en spesialist fagnivå legges til grunn må gjelde for formueskader og tingsskader.¹³⁶ I lys av koherensbetraktninger og at hensynene bak foreldelsesreglene i tilstrekkelig grad også vil ivaretas ved en slik løsning for de andre skadetyper, må dette etter min oppfatning være riktig.

¹³⁶ Skag (2012) s. 434.

3 Det subjektive vilkåret

3.1 Generelt

I denne delen vil jeg først avklare om § 9 nr. 1, som fastsetter at «skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige», krever at kreditor skal ha «nødvendig kunnskap» til å ta ut et fastsettelsessøksmål eller fullbyrdelsessøksmål (punkt 3.2). Når det gjelder hvorvidt kreditor har tilstrekkelig kunnskap til å gå til søksmål må kravet være tilstrekkelig modent.¹³⁷

Videre vil jeg behandle hva kreditor skal ha kunnskap om, det vil si «skaden» (punkt 3.3) og «den ansvarlige» (punkt 3.4). Deretter vil jeg se på vilkåret «skadelidte» og hvem som skal ha kunnskap (punkt 3.5). Ordlyden «fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap» innebærer et subjektivt vilkår hvor kunnskap og uaktsomt manglende kunnskap likestilles, dermed vil jeg si litt generelt om aktsomhetskravet (punkt 3.6). Avslutningsvis i punkt 3 vil jeg ta opp sentrale momenter fra høyesterettspraksis ved den subjektive vurderingen (punkt 3.7).

3.2 Skal kreditor ha «nødvendig kunnskap» til å gå til fastsettelsessøksmål eller fullbyrdelsessøksmål?

Dersom kreditoren kan gå til fastsettelsessøksmål før vedkommende kan gå til fullbyrdelsessøksmål oppstår det et spørsmål om vedkommende skal ha «nødvendig kunnskap» til å ta ut et fastsettelsessøksmål eller fullbyrdelsessøksmål. Foreldelsesfristen vil kunne avbrytes ved et rettslig skritt som fastsettelsessøksmål.¹³⁸ Det er prosessuelt mulig for en kreditor å gå til fastsettelsessøksmål for å få fastslått at vedkommende har et erstatningskrav før kreditor tar ut fullbyrdelsessøksmål for å fastsette erstatningens størrelse.¹³⁹ Dette tyder på at kreditoren har «nødvendig kunnskap» etter § 9 nr. 1 når vedkommende kan ta ut fastsettelsessøksmål.

I juridisk teori er det uttalt at det må foreligge grunnlag for å ta ut et fullbyrdelsessøksmål.¹⁴⁰ Begrunnelsen for standpunktet er at det å avsi dom for erstatningsplikt uten at en fastsetter

¹³⁷ Se nærmere punkt 2.1

¹³⁸ Fl. § 15 nr. 1 andre punktum; Kjørven mfl. (2011) s. 334-335 og 341.

¹³⁹ Rt. 1981 s. 133; Rt. 1993 s. 337; Matningsdal (1980) s. 482; Skag (2012) s. 425.

¹⁴⁰ Matningsdal (1980) s. 481; Kjørven (2011) s. 190; Skag (2012) s. 426; Røed (2019) s. 404.

erstatningens størrelse, kan medføre at det senere må tas ut nytt søksmål for å avklare utmålingen av erstatningen. Dette vil føre til økte kostnader for partene og økt belastning på rettssystemet ved at det må behandles flere saker. Dermed taler prosessøkonomiske hensyn for at kreditor må ha «nødvendig kunnskap» for å ta ut et fullbyrdelsessøksmål. Etter mitt syn må løsningen fra juridisk teori legges til grunn, slik at kunnskapskravet først er oppfylt når kreditor har tilstrekkelig kunnskap til å ta ut et fullbyrdelsessøksmål.

3.3 Kunnskap om skaden

At kreditor etter § 9 nr. 1 skal ha kunnskap om «skaden» tyder på at han må vite om de konkrete skadevirkningene. Vilkåret «nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige» forutsetter at kreditor har tilstrekkelig kunnskap om at skaden har manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning.¹⁴¹

Høyesterett har tilknyttet kunnskapskravet presisert at fristen løper fra tidspunktet kreditor «fikk eller burde skaffet seg kunnskap om de konkrete økonomiske skadevirkningene han er – eller vil bli – påført som følge av den ansvarsbetingende handlingen».¹⁴² Sett i sammenheng med reglene for fristavbrudd, kan ikke fristen starte før kreditor har tilstrekkelige kunnskaper for å ta ut søksmål om kravet.¹⁴³ Uten denne kunnskapen har ikke kreditor en oppfordring til å rette et erstatningskrav med utsikt til positivt resultat.

I lys av at kunnskapskravet ikke er oppfylt før kreditor har utsikt til positivt resultat, kan manglende kunnskap om nødvendige bevis etter høyesterettspraksis medføre en senere friststart.¹⁴⁴ Kreditor vil ha samme behov for at foreldelsesfristen ikke starter å løpe hvor kreditor ikke har kunnskap om en skade eller den ansvarlige, samt hvor kreditor ikke har tilstrekkelige eller nødvendige bevis. Avgjørende er om kreditor mangler nødvendig kunnskap som gjør det objektivt forsvarlig å reise søksmål ut fra det konkrete bevisbildet i saken på det aktuelle tidspunktet.¹⁴⁵

¹⁴¹ Rt. 2011 s. 1029 avsnitt 36; Rt. 1998 s. 587; Matningsdal (1980) s. 481, 488 og 491-493, Skag (2012) s. 374.

¹⁴² HR-2021-530-A avsnitt 29

¹⁴³ Tilsvarende Nygaard (2007) s. 428.

¹⁴⁴ Rt. 1975 s. 82; HR-2016-293-A avsnitt 38-39; HR-2016-2034-A avsnitt 50-51.

¹⁴⁵ HR-2018-2203-A avsnitt 29 med videre henvisning til HR-2016-293-A avsnitt 39.

3.4 Kunnskap om den ansvarlige

Ordlyden «den ansvarlige» i § 9 nr. 1 tyder på at kreditor må ha eller burde ha kunnskap om hvem kravet skal rettes mot. En kontekstuell tolkning, i lys av at det er snakk om krav på skadeserstatning, tilsier at vilkåret omfatter kunnskap om hvem som var debitor samt kunnskap om annet som er nødvendig informasjon for å vurdere om erstatningsvilkårene er oppfylt og for å reise et erstatningskrav. Manglende kunnskap om grunnvilkårene skade, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng har i høyesterettspraksis medført at foreldelsesfristen ikke starter å løpe før kreditor har eller burde oppnådd slik kunnskap.¹⁴⁶ Bergsåker har uttalt at det ikke kan stilles for strenge krav her.¹⁴⁷ Dersom det stilles for strenge krav svekkes hensynet til debtors innrettelse, rettssikkerhet, tillit til rettssystemet, hensynet til optimal bevisføring og prosessøkonomi. Samtidig vil mangel på kunnskap om faktiske forhold medføre at hensynet til kreditor ikke ivaretas i tilstrekkelig grad.

En problemstilling er hvorvidt kunnskap om debtors oppholdssted er «nødvendig kunnskap» om «den ansvarlige». Ordlyden «den ansvarlige» tyder på at det må foreligge kunnskap som innebærer at kreditor kan rette erstatningskravet mot et bestemt rettssubjekt. Tvisteloven § 4-5 tredje ledd inneholder en regel om verneting som kan velges av saksøkeren ved søksmål om erstatning utenfor kontraktsforhold. Etter denne bestemmelsen kan søksmålet anlegges på stedet skaden oppstod og hovedtyngden av virkningen har intruffet eller vil kunne inntre. Dette kan tyde på at debtors oppholdssted ikke er «nødvendig kunnskap».

På den annen side er det uttalt i forarbeidene at debtors oppholdssted er relevant hvor søksmålet er «lite formålstjenlig» for å få kravet oppfylt.¹⁴⁸ Noe som taler for at debtors oppholdssted kan være «nødvendig kunnskap» etter § 9. Videre taler også hensynet til kreditor for at fristen ikke starter å løpe før det foreligger en rimelig mulighet til å få erstatningskravet oppfylt. Skag har uttalt at det avgjørende må være om saksanlegg er lite formålstjenlig for å få kravet oppfylt uten kunnskap om debtors oppholdssted.¹⁴⁹ Dette til tross for at det kan bli retts teknisk kompliserende å la spørsmålet avhenge av om det er formålstjenlig å gå til søksmål. Hun begrunner løsningen med at det i andre sammenhenger er mulig å foreta fristavbrytende skritt hvor det er lite formålstjenlig med søksmål, som for

¹⁴⁶ Bl.a. Rt. 1992 s. 64 som gjelder ansvarsgrunnlag; Rt. 2000 s. 915 som gjelder uklar årsakssammenheng.

¹⁴⁷ Bergsåker (2020) s. 329.

¹⁴⁸ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 62-63.

¹⁴⁹ Skag (2012) s. 352 og 343-344 tilknyttet § 10 nr. 1.

eksempel etter § 10 nr. 2 og nr. 3. Løsningen hennes støtter formålene foreldelsesreglene skal ivareta. Etter mitt syn må løsningen i forarbeidene og den Skag argumenterer for legges til grunn, slik at debtors oppholdssted er «nødvendig kunnskap» hvor det er lite formålstjenlig å vinne frem uten.

Det er uttalt i forarbeidene at uvitenhet som hovedregel ikke er relevant dersom kreditor «kjenner til at og hvor skyldneren har realiserbar formue som er tilstrekkelig til å dekke kravet».¹⁵⁰ Altså er det avgjørende for om saksanlegg er lite formålstjenlig uten kunnskap om debtors oppholdssted, om kreditor kan gå til søksmål på stedet debitor har realiserbar formue og hvorvidt formuen vil dekke erstatningskravet.

3.5 Hvem skal ha kunnskap?

I følge § 9 nr. 1 starter foreldelsesfristen når «skadelidte» har eller burde ha nødvendig kunnskap. Ordlyden «skadelidte» kan tyde på at det kun er dette subjektet sin kunnskap som er relevant. Sett i kontekst med § 12 nr. 1 kan det i bestemte tilfeller ses hen til andre rettssubjekters kunnskap. Ulovfestede regler om identifikasjon kan medføre at det er naturlig å se to selvstendige rettssubjekter under ett i visse situasjoner.¹⁵¹ Hvor det er grunnlag for identifikasjon er det noen som kan ivareta kreditors interesser i tilstrekkelig grad slik at hensynene bak foreldelsesreglene ivaretas. Eksempelvis for juridisk personer vil noen ivareta det selvstendige rettssubjektets interesser ved de vanlige reglene om identifikasjon fra privatretten, selskapsretten og offentligretten.

Ved krav på oppreisning etter seksuelle overgrep av mindreårige har Høyesterett i HR-2019-741-A uttalt seg om kunnskapsvilkåret tilknyttet mindreårige. I HR-2019-741-A var to tiltalte i en voldtektssak frifunnet for straffekravet av lagmannsretten, men dømt til å betale oppreisningserstatning til fornærmede. Høyesterett kom til at det ikke var grunnlag for å ta stilling til foreldesspørsmålet slik saken sto, men kom med noen bemerkninger tilknyttet foreldesspørsmålet. I avsnitt 42 uttales at «[d]et avgjørende vil være på hvilket tidspunkt lovens krav om «nødvendige kunnskap» ble oppfylt». Oppreisningskravet bygget på handlinger som fant sted 21.09.2012. Foreldelsesfristen ble avbrutt 29.09.2017. Fornærmede ble først myndig i 2016. Høyesterett uttaler at «[d]et er sikker rett at man ved anvendelsen av

¹⁵⁰ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 63.

¹⁵¹ HR-2021-1442-A avsnitt 24.

kunnskapskravet i foreldelsesloven § 9 ser bort fra den mindreåriges egen kunnskap og lar det være avgjørende når vergen har eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap». Jenten informerte moren om hendelsen 18.10.2012. Spørsmålet Høyesterett oppstilte var «om moren fra det tidspunktet, eller eventuelt fra et senere tidspunkt mer enn tre år før» fristen ble avbrutt «hadde eller burde skaffet seg kunnskap». At kunnskapskravet er avhengig av hva vergen har eller burde ha kunnskap om, fremgår av foreldelsesloven § 12 nr. 1 andre punktum. Dette opphører når kreditor blir myndig, slik at dersom krenkede blir myndig mens foreldelsesfristen løper må en summere tidsforløpet for når vergen og kreditor oppfylte kunnskapsvilkåret.¹⁵² Dette vil i tilstrekkelig grad balansere de bakenforliggende hensynene.

Imidlertid kan ikke en regel om identifikasjon mellom vergen og kreditor gjelde dersom vergen står bak eller medvirket til den skadegjørende handlingen.¹⁵³ Hensynet til kreditor vil ikke bli ivaretatt og hensynet til debtors innrettelse vil ikke være beskyttelsesverdig i slike tilfeller.

3.6 Generelt om aktsomhetskravet

Bestemmelsen stiller krav om at kreditor «fikk eller burde» skaffet seg kunnskap. Ordlyden «burde skaffet seg» tilsier at det ikke må foreligge positiv kunnskap, at det foreligger et aktsomhetskrav for kreditoren og at det kan foreligge et aktivitetskrav. Ettersom aktsomhetsnormer prinsipielt stiller krav om at kreditor i rimelig utstrekning foretar undersøkelser, kan aktsomhetskravet medføre at fristen starter å løpe på et tidligere tidspunkt enn kreditoren faktisk fikk kunnskap. Eksempelvis har kreditor blant annet en viss undersøkelsesplikt for å finne ut av identiteten til debitor.¹⁵⁴ Aktsomhetskravet kan begrunnes ut fra rimelighetshensyn.¹⁵⁵ Kunnskapskravet skal beskytte en kreditor fra at kravet foreldes i situasjoner hvor vedkommende ikke kan ivareta sine interesser. Det må da kunne kreves at kreditoren opptrer aktsomt. Videre kan bevishensyn begrunne et aktsomhetskrav. Det vil være enklere å bevise hva en kreditor burde visst enn hva vedkommende faktisk viste.¹⁵⁶

¹⁵² Tilsvarende Sæbø (2021) s. 735.

¹⁵³ Tilsvarende Sæbø (2021) s. 735.

¹⁵⁴ Forutsetningsvis Rt. 1975 s. 82 side 85; Matningsdal (1980) s. 504-505.

¹⁵⁵ Tilsvarende Skag (2012) s. 345.

¹⁵⁶ Allment synspunkt se f.eks. forarbeidene til hevdsloven (Rådsegn 6 (1961) s. 21) samt godtroervervloven (Ot.prp. nr. 56 (1976-1977) s. 40); Skag (2012) s. 346.

Når det gjelder omfanget av undersøkelsesplikten viser ordlyden «burde» at det må foretas en helhetsvurdering av om kreditor i den konkrete saken hadde en aktivitetsplikt og hvilke undersøkelser vedkommende skulle foretatt. Undersøkelsesplikten gjelder ifølge Høyesterett dersom undersøkelsene kan føre frem «uten urimelig besvær».¹⁵⁷ Videre har høyesterett også uttalt at det avgjørende er om kreditor hadde «rimelig foranledning til å gå til søksmål».¹⁵⁸

I juridisk teori er det uttalt at dersom det foreligger en oppfordring til å foreta undersøkelser er utgangspunktet at kreditor må foreta undersøkelser som ikke er besværlige eller sjikanøse.¹⁵⁹ Hvilke krav som stilles til kreditoren sine undersøkelser er avhengig av hvilken oppfordring kreditor fikk til å foreta nærmere undersøkelser.¹⁶⁰ Hensynene bak foreldelsesreglene som forutberegnelighetshensyn, hensynet til optimal bevisføring, rettssikkerhet og tillit til rettssystemet, hensynet til debtors innrettelse tilsier at dess sterkere oppfordring kreditor har til å foreta undersøkelser, dess mer aktivitet kreves fra kreditor for å anse atferden som tilstrekkelig aktsom. Undersøkelsesplikten er begrenset ut fra hensynet til kreditor. Spørsmålet er om kreditor har foretatt tilstrekkelige undersøkelser dersom kreditor hadde en rimelig foranledning til å forta nærmere undersøkelser.¹⁶¹

3.7 Relevante momenter ved den subjektive vurderingen

3.7.1 Hvorvidt undersøkelse er krevende og økonomisk belastende

Aktsomhetsnormen er relativ blant annet i forhold til hva den mulige uaktsomheten knytter seg til, partene og andre forhold. Et moment ved aktsomhetsvurderingen er hvor krevende og økonomisk belastende undersøkelser vil være. Dersom undersøkelser er enkle og billige taler det for en lavere terskel for å anse kreditor for å være uaktsom enn hvor undersøkelser er dyrt og krevende.¹⁶² Eksempelvis i Rt. 2007 s. 1479 hadde kreditor en personskade og var under attføring.¹⁶³ Ettersom det var enkelt for kreditor å innhente opplysninger om forventet inntekt for yrket, uttaler Høyesterett at det kunne forventes at kreditor innhentet opplysningene.¹⁶⁴

¹⁵⁷Rt. 1994 s. 190 side 194.

¹⁵⁸ Rt. 1994 s. 190 side 194.

¹⁵⁹ Matningsdal (1980) s. 504-504 med videre henvisning til Holmboe.

¹⁶⁰ F.eks. Rt. 1994 s. 190; Rt. 1998 s. 740; Skag (2012) s. 349 tilknyttet § 10 nr. 1.

¹⁶¹ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 29.

¹⁶² Rt. 1998 s. 1659; Skag (2012) s. 349 tilknyttet § 10 nr. 1. Se nærmere punkt 1.6.

¹⁶³ Dommen gjelder yrkesskadeforsikringsloven § 15 første ledd, men har overføringsverdi jf. dommens avsnitt 33.

¹⁶⁴ Rt. 2007 s. 1479 avsnitt 51.

Dette må etter mitt skjønn anses rimelig ettersom vedkommende har en interesse i å avklare om det foreligger et erstatningskrav.

Momentet kan ifølge høyesterettspraksis også få betydning for vurderingen dersom undersøkelser er særlig krevende og økonomisk belastende. I Rt. 1982 s. 588 var det spørsmål om naboers erstatningskrav ved flystøy var foreldet. Høyesterett kom til at undersøkelsene krevde betydelige ressurser og at det var lite rimelig at naboene skulle sørge for et slik materiale. Dette særlig ettersom naboene hadde avstått grunnareal for etablering av flyplassen, de hadde gitt uttrykk for at støyen var blitt en stor ulempe og anmodet luftfartsmyndighetene om å igangsette støy målinger.¹⁶⁵ I saker hvor undersøkelser vil være særlig krevende og innebære store kostnader, kan det altså være tilstrekkelig at kreditor anmoder den påstått ansvarlige om å foreta undersøkelsene.¹⁶⁶ Ettersom det vil være belastende for motparten kan det å snu undersøkelsesbyrden bare skje i spesielle tilfeller.¹⁶⁷ Avgjørelsen som blant annet bygger på rimelighetsbetraktninger, illustrerer at bestemmelsen legger opp til en nokså skjønnspreget vurdering.

3.7.2 Kravets art og størrelse

Videre har fordringens art og størrelse fått betydning ved vurderingen etter § 10 nr. 1.¹⁶⁸ Arten kan tilsi at det har stor betydning for kreditor, noe som taler for at det kreves mer for at kreditor anses aktsom. Eksempelvis om kreditor har et krav på erstatning for tapt arbeidsinntekt, er dette ofte av stor betydning for kreditor da inntekten ofte er nødvendig for å dekke løpende utgifter. Dersom størrelsen på et erstatningskrav er stort, kan dette også tale for at det er viktig for kreditor og at vedkommende bør foreta flere undersøkelser for å anses aktsom. Et argument mot at fordringens art og størrelse får stor vekt er at kreditor i slike tilfeller har et større behov for å få kravet dekket og dermed et slakkere aktsomhetskrav.

Koherensbetraktninger innad i foreldelsesloven taler for at momentet kan få vekt også ved § 9 nr. 1. I samme retning trekker at kravets art og størrelse kan få betydning ved den ulovfestede culpavurderingen i erstatningsretten. Et annet argument for at momentet skal få betydning er

¹⁶⁵ Rt. 1982 s. 588 side 593.

¹⁶⁶ Tilsvarende Skag (2012) s. 454.

¹⁶⁷ Tilsvarende Skag (2012) s. 454.

¹⁶⁸ HR-2019-2034-A avsnitt 71; Skag (2012) s. 350. Se nærmere punkt 1.6.

rimelighetsbetraktninger. Etter mitt syn kan momentet kravets art og størrelse få betydning ved den skjønnsbaserte aktsomhetsvurderingen etter § 9 nr. 1 også.

3.7.3 Forhold på debtors side

Forhold på debtors side kan også få betydning for hvilke undersøkelser det er forventet fra kreditoren. I Rt. 1993 s. 911 var det spørsmål om underholdsbidrag var foreldet etter § 10 nr. 1. Det forhold at debitor var forsvunnet kunne ifølge Høyesterett være av betydning i helhetsvurderingen.¹⁶⁹ Også i juridisk teori er det lagt til grunn at forhold på debtors side kan senke kreditors undersøkelsesplikt.¹⁷⁰

Etter mitt syn må dette være riktig at dette kan få vekt ved aktsomhetsvurderingen tilknyttet § 9 nr. 1. Det er rimelig at debitor selv må bære risikoen for at et krav kan foreldes fra et senere tidspunkt ettersom debitor selv vanskeliggjør at kreditor skal få tilstrekkelig kunnskap. Både klanderverdige forhold og andre forhold på debtors side som gir kreditor rett til å forholde seg passiv, som eksempelvis uriktig informasjon debitor har gitt i aktsom god tro, kan medføre lavere undersøkelsesplikt ved vurderingen etter § 9 nr. 1.

3.7.4 Subjektive forhold

Hvorvidt subjektive forhold kan skjerpe eller lempe aktsomhetskravet har vært tema i flere høyesterettsdommer. Når det gjelder hvorvidt subjektive forhold kan medføre et lempet aktsomhetskrav, har dette vært oppe blant annet i Rt. 1992 s. 64 tilknyttet personskade. Høyesterett kom under dissens 3-2 til at et selskap som produserte p-piller var erstatningsansvarlig for at en kvinne fikk en arteriell trombose. Flertallet tok videre stilling til om kravet var foreldet etter § 9 nr. 1. Ved vurderingen la førstvoterende vekt på at kreditor «på grunn av en psykisk blokkering var forhindret fra å ivareta sine interesser i erstatningssaken» og at det derfor ikke kunne legges henne «til last at hun ikke avbrøt foreldelsesfristen tidligere».¹⁷¹ På grunn av at situasjonen hadde vært så «ekstraordinær» ble det uttalt at «man ikke kan legge vanlige mål på kravene til hennes aktivitet».¹⁷² Dette tilsier at subjektive forhold kan medføre et lempet aktsomhetskrav og undersøkelsesplikt. Videre uttalte førstvoterende at den psykiske blokkeringen var en «konsekvens av den skade som er

¹⁶⁹ Rt. 1993 s. 911 side 913.

¹⁷⁰ Skag (2012) s. 454 og s. 352 tilknyttet § 10 nr. 1; Røed (2019) s. 482-485 tilknyttet § 10 nr. 1.

¹⁷¹ Rt. 1992 s. 64 side 82.

¹⁷² Rt. 1992 s. 64 side 82.

grunnlaget for erstatningskravet». Dette kan tyde på at når det subjektive forholdet er en følge av skaden må debitor ha risikoen for det subjektive forholdet.¹⁷³ Altså tyder dommen på at psykiske skader som er en følge av den skadegjørende handlingen og som vanskeliggjør at debitor får kunnskap, kan tillegges vekt ved aktsomhetsvurderingen.

I samme retning trekker HR-2018-2203-A. Dommen gjaldt krav om oppreisning og menerstatning etter seksuelle overgrep mot et barn og et av hovedspørsmålene var om kravene var foreldet. Høyesterett viser til NOU 1991: 13 side 56 hvor det står at «[k]unnskap om omfanget av skadevirkningene av et seksuelt overgrep mot et barn og om årsakssammenhengen mellom overgrepet og fornærmedes problemer, vil man ofte ikke ha før lenge etter overgrepet. Det er derfor grunn til å tro at 3-årsfristen i mange tilfeller vil begynne å løpe svært lenge etter at overgrepene er opphørt. I og med at det kan gå lang tid før skaden har manifestert seg på en slik måte at skadelidte objektivt sett har grunnlag for å fremsette erstatningskrav [...]. Det er derfor grunn til å tro at det blir 20-årsfristen i § 9 annet ledd som i praksis oftest vil avgjøre når kravet er foreldet.»¹⁷⁴ Med andre ord går det ved seksuelle overgrep mot barn ofte lengre tid fra en skadegjørende handling før det foreligger kunnskap om omfanget av skadevirkningene. Noe som medfører at det er den andre fristen i § 9 nr. 2 som ofte blir avgjørende i slike saker.

Videre uttalte Høyesterett i avsnitt 32 at «seksuelle overgrep mot barn gjerne blir avdekt først etter lang tid – og at krav som følgje av dette først då blir sett fram – er velkjent og veldokumentert, jf. mellom anna NOU 1991: 13 side 38-39. Barn som har vore utsette for overgrep, kan slite med skam og skuldkjensle. Det som er særleg relevant for spørsmålet om forelding, er at barn som har vore utsette for seksuelle overgrep kan fortrenge opplevinga for å kunne leve med henne. Først ved situasjonar seinare i livet vil minna kunne bli vekte til live, til dømes i samband med etablering av familie, samlivsproblem, fødselar osv. Ein anna grunn til at det kan gå lang tid, er at skadeverknadene av overgrepa gjerne fyrst melder seg i vaksen alder – og at den skadelidne før dette ikkje har vore i stand til å sjå alvoret i og årsaka til skadane. I vurderinga av om den skadelidne aktsamt har mangla naudsynt kunnskap om skaden og den ansvarlege, må ein difor ta omsyn til at den skadelidne kan ha vore forhindra frå å ivareta sine interesser på grunn av ei psykisk blokkering som er ein konsekvens av nettopp den skaden som er grunnlaget for kravet om oppreisning eller anna skadebot, jf. det

¹⁷³ Tilsvarende Røed (2019) s. 437.

¹⁷⁴ HR-2018-2203-A avsnitt 30.

tilsvarende synspunktet i Rt-1992-64.» Altså kan det gå tid før skaden har manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning ettersom kreditor er aktsomt uvitende. Det må anses rimelig å vektlegge en psykisk blokkering som er en konsekvens av skaden i erstatningskravet. Skaden vil i slike tilfeller være forårsaket av debitor og vanskeliggjør at kreditor oppnår nødvendig kunnskap. Dette tilsier at subjektive forhold ved personskade kan medføre en lempet aktsomhetsterskel. Kunnskapskravet vil i slike tilfeller anses oppfylt når de subjektive forholdene bortfaller.

Normalt vil skadetidspunktet være ulikt for menerstatning og oppreisning, hvor oppreisningskravet som hovedregel foreldes fra den straffbare handlingen inntreffer.¹⁷⁵ Imidlertid kan kreditors fortrenning av opplevelsen eller den psykiske blokkeringen medfører at foreldelsesfristen etter § 9 nr. 1 ofte starter å løpe fra samme tidspunkt for krav på oppreisning og menerstatning.

Høyesterett har også vært inne på hvorvidt subjektive forhold kan lempe aktsomhetskravet ved formueskader. I Rt. 1979 s. 492 var det spørsmål om seks flyttsamers krav på erstatning for skader de mente de var påført ved oppføring av telekommunikasjonsanlegg og driften av anleggende, var foreldet etter straffelovens ikrafttredelseslov § 28. Ved vurderingen av om kravet var foreldet la Høyesterett vekt på den «særstilling samene inntar som tilhørende en etnisk minoritetsgruppe».¹⁷⁶ I motsetning til personskadedommene er denne uttalelsen ikke tilknyttet til skaden erstatningskravet hadde grunnlag i.¹⁷⁷ Kreditors subjektive forhold kan hindre at vedkommende oppnår tilstrekkelig kunnskap om kravet og får avbrutt foreldelseskravet uavhengig av hva som er årsaken til skaden. Dermed vil det å ta hensyn til subjektive forhold generelt ivareta hensynet til kreditor, koherensbetraktninger og rimelighetsbetraktninger. Dette tilsier at subjektive forholdet kan få betydning uavhengig av hva som var årsaken til skaden ved formueskader.

Deler av Rt. 1979 s. 492 er kritisert av Skag fordi Høyesterett generelt trekker frem subjektive forhold hos samene.¹⁷⁸ Altså en gruppe sine forhold og ikke individuelle forhold. Hun uttaler at selv om medlemmer av en gruppe har dårligere forutsetninger, vil det kunne være

¹⁷⁵ Se nærmere punkt 2.3.1; Matningsdal (1980) s. 501; Sæbø (2021) s. 734.

¹⁷⁶ Rt. 1979 s. 492 s. 498.

¹⁷⁷ Tilsvarende Skag (2012) s. 354.

¹⁷⁸ Skag (2012) s. 355.

stigmatiserende dersom det ikke foretas en konkret vurdering av kreditor. Jeg er enig med Skag. Ettersom culpavurderingen gjøres tilknyttet en konkret person, taler også koherensbetraktninger for at vurderingen gjøres for en bestemt kreditor. Etter mitt syn må subjektive forhold knyttes til et konkret individ.

Høyesterett har ikke uttalt seg om subjektive forhold som ikke har bakgrunn i skaden erstatningskravet knytter seg til ved personskade. Det er de samme hensynene som skal balanseres og ivaretas uavhengig av skadetypen. Etter min oppfatning taler koherensbetraktninger for at subjektive forhold som ikke har bakgrunn i skaden erstatningskravet knytter seg til, også kan få vekt ved aktsomhetsvurderingen ved personskader.

Når det gjelder hvorvidt subjektive forhold kan medføre et skjerpet aktsomhetskrav, er blant annet HR-2021-530-A av betydning. Flertallet i dommen uttaler at skattemyndighetene hadde tilgang til årsinnberetningen.¹⁷⁹ Ettersom det ble vektlagt når en bestemt kreditor hadde tilgang, kan dette tyde på at subjektive forhold kan medføre et skjerpet aktsomhetskrav ved § 9 nr. 1. Vurderingen etter § 10 nr. 1 gir rom for å vektlegge subjektive forhold hos kreditor for å skjerpe aktsomhetsvurderingen.¹⁸⁰ Videre er den ulovfestede culpavurderingen i erstatningsretten avhengig av subjektive forhold. Ved denne vurderingen er vurderingstema om en påstått skadevolder har vært uaktsom fordi vedkommende burde reagert på risikoen for skade ved å foreta en alternativ handlemåte på det kritiske tidspunktet.¹⁸¹ Vurderingen er blant annet knyttet til rolleforventninger til påstått skadevolder. Dette kan være konkret kunnskap om den aktuelle risikoen, erfaring, om vedkommende er profesjonell og personlige forutsetninger.¹⁸² Koherensbetraktninger taler da for at subjektive forhold kan skjerpe aktsomhetskravet også ved vurderingen etter § 9. I motsatt retning trekker prosessøkonomiske hensyn og hensynet til klare løsninger ettersom det å ta hensyn til subjektive forhold kan komplisere reglene om foreldelse.¹⁸³ Imidlertid vil dette argumentet få mindre vekt dersom vurderingen foretas på samme måte som ved culparegelen og om momentet bare får betydning i særlige tilfeller. Samlet sett gir rettskildene adgang til å vektlegge subjektive forhold for å skjerpe aktsomhetsvurderingen etter § 9 nr. 1.

¹⁷⁹ HR-2021-530-A avsnitt 55.

¹⁸⁰ Skag (2012) s. 353 tilknyttet § 10 nr. 1; Røed (2019) s. 486. Se nærmere punkt 1.6.

¹⁸¹ F.eks. Rt. 1970 s. 1427.

¹⁸² F.eks. Rt. 1995 s. 1350; Rt. 1977 s. 313.

¹⁸³ Tilsvarende Skag (2012) s. 352 tilknyttet § 10 nr. 1.

3.7.5 Årsaken til uvitenhet er rettsvillfarelse

Årsaken til uvitenheten, som faktisk villfarelse, rettsvillfarelse og bevissituasjonen, kan få betydning for aktsomhetsvurderingen. Hvor årsaken til uvitenhet er rettsvillfarelse, kan ulike elementer få betydning for vurderingen av om det er en unnskyldelig rettsvillfarelse hvor kreditor ikke burde hatt kunnskap. Dette kan blant annet være elementer som hvorvidt rettsvillfarelsen knytter seg til regler på et område vedkommende befinner seg, reglens eksistens, innholdet i reglene, foreldelsesregler eller reglene som hjemler erstatningskravet, samt hvor klare reglene er.

Det må normalt kreves at personer finner ut av hvilke regler som gjelder på områder vedkommende befinner seg.¹⁸⁴ Dermed taler effektivitetshensynet for en strengere aktsomhetsnorm om uvitenheten knytter seg til regelens eksistens. For å ikke undergrave en rettsregelens effektivitet, anses rettsvillfarelse om foreldelsesreglene tradisjonelt å oppfylle kunnskapskravet slik at foreldelsesfristen kan starte.¹⁸⁵ Dette i lys av at formålet med kunnskapskravet er å beskytte kreditor som ikke har mulighet til å avbryte foreldelsesfristen på grunn av manglende kunnskap om skaden og den ansvarlige. Hensynet til klare og forutsigbare løsninger ville ikke blitt vernet i samme grad dersom rettsvillfarelse om foreldelsesreglene ble ansett som en unnskyldningsgrunn.

Også når det gjelder mer alminnelige erstatningsrettslige regler kan det være vanskelig for kreditor å vinne frem med manglende kunnskap, men dette er ikke umulig dersom aktsomhetsvurderingen er i kreditors favør.¹⁸⁶ Ettersom en slik rettsvillfarelse vil innebære å likestille faktisk og rettslig kunnskap om et krav, kan dette styrke effektiviteten til foreldelsesreglene.¹⁸⁷ En rettsregel kan i unntakstilfeller være så spesiell eller rettstilstanden kan være så uklar at det ikke kan forventes at kreditor har kjennskap til den. Ifølge høyesterettspraksis kan konkret rimelighet medføre et kunnskapskrav om rettsregler i slike tilfeller.

¹⁸⁴ Tilsvarende Skag (2012) s. 358.

¹⁸⁵ Falkanger (1999) s. 252-253; Skag (2012) s. 357 og 424; Hagstrøm m.fl. (2021) s. 811.

¹⁸⁶ Rt. 1992 s. 64; Skag (2012) s. 357 og 455.

¹⁸⁷ Tilsvarende Falkanger (1999) s. 299.

Den nevnte dommen Rt. 1979 s. 492 om flyttsamene er ett av få unntak fra den klare hovedregelen om at kreditor anses å burde ha kunnskap om rettsregler.¹⁸⁸ Høyesterett uttalte i dommen at ved henvendelser til lappfogden hadde flyttsamene fått bestyrket sin oppfatning om at det ikke nyttet å sette frem noe krav.¹⁸⁹ Dette ga ikke flyttsamene en oppfordring til å foreta nærmere undersøkelser.¹⁹⁰ Høyesterett kom i saken til at fristen ikke startet å løpe før de senere fikk en forståelse av at deres næring hadde erstatningsrettslig vern. Dommen illustrer at manglende kunnskap om andre regler kan medføre at kreditor ikke har tilstrekkelig kunnskap om et krav. En slik regel vil beskytte en aktsomt uvitende kreditor.¹⁹¹ Hensynet til kreditor taler dermed for at det kan foreligge et kunnskapskrav om de rettsreglene som ligger til grunn for erstatningskravet.

Det kan i mange sammenhenger være usikkert hva som er gjeldende rett. Hvor det er en uklar rettsstilstand kan det være usikkert om kreditoren har en rimelig mulighet til å vinne frem med kravet. Hvor undersøkelser ikke vil avklare usikkerheten rundt innholdet i en rettsregel, kan dette tilsi at kreditor har en oppfordring til å få avklart rettsstilstanden og om vedkommende har et krav. Dette til tross for at kreditor har en noe høyere prosessrisiko enn vanlig. Rettskraftsvirkningen har som oftest ikke samme vekt ved rettsvillfarelse.¹⁹² Dersom en skal avvente rettsavklaring fra Høyesterett kan det gå veldig lang tid før kreditor oppnår tilstrekkelig kunnskap for å reise søksmål og for at foreldelsesfristen skal starte å løpe. Dette vil kunne undergrave de hensyn foreldelsesreglene er ment å ivareta. Noe som taler for en høyere terskel for å anse kreditor aktsomt uvitende ved en uklar rettsstilstand hvor kravet er prosedabelt.

Høyesteretts uttalelse om at det skal legges stor vekt på klare og forutsigbare løsninger, taler også for at kreditor normalt må bære risikoen for en uklar rettsstilstand selv. Altså stilles det et strengere aktsomhetskrav i slike tilfeller. Kreditor må som hovedregel selv vurdere rettskildene og fristen starter dersom kreditor har en rimelig grunn til å få erstatningskravet prøvd. I tilfeller hvor det er betydelig uklarhet i rettsstilstanden og behov for fundamentalt

¹⁸⁸ Se om dommen i 3.7.4. Flere eksempler i Holmboe (1962) side 13.

¹⁸⁹ Rt. 1979 s. 492 side 498.

¹⁹⁰ Rt. 1979 s. 492 side 498; Skag (2012) s. 349.

¹⁹¹ Tilsvarende Falkanger (1999) s. 299.

¹⁹² HR-2019-2034-A avsnitt 65-68 tilknyttet § 10 nr. 1, hvor usikkerhet om forhold som var mellom andre enn partene, ikke fikk betydning for foreldelsesfristens start først når denne usikkerheten var avklart ved dom.

rettsavklarende dommer har Høyesterett kommet til at dette kan medføre at kreditor er aktsomt uvitende.¹⁹³

Ved personskader er rettsreglene så klare, vanlige og allmenne at det neppe kan foreligge tilfeller hvor rettsreglene kan anses så spesielle at kreditor ikke burde vist om dem. Derimot ved tings- og formueskader kan rettsreglene være så spesielle at rettsvillfarelse om reglenes innhold kan få betydning for om kreditor burde ha kunnskap.¹⁹⁴ Eksempelvis i den nevnte Rt. 1979 s. 492 om flyttsamene vektla Høyesterett usikkerheten rundt rettsregelens innhold. Høyesterett begrunnet at foreldelsesfristen ikke var startet med at rettstilstanden var uklar og konkrete subjektive forhold.¹⁹⁵ Med andre ord var det det flere momenter i dommen enn en uklar rettstilstand som medførte at Høyesterett etter den konkrete vurderingen kom til at det var en unnskyldelig rettsvillfarelse.

3.7.6 Årsaken til uvitenhet er bevissituasjonen

Det må ifølge Sæbø normalt kreves at kreditor eller eventuelt vergen foretar undersøkelser for å få avklart om den konkrete bevissituasjonen gjør det forsvarlig å reise en sak.¹⁹⁶ Dersom det er vanskelig for kreditor å fremskaffe bevis kan dette medføre at vedkommende har opptrådt aktsomt selv om nødvendig kunnskap ikke er oppnådd. Hvor kravet er begrunnet i en anmeldt straffbar handling kan kreditor eller vergen i større eller mindre grad vente på politiets vurdering dersom vedkommende ikke har tilstrekkelige bevis selv.¹⁹⁷ Dette kan eksempelvis være hvor kreditor er usikker på om det foreligger tilstrekkelige bevis for at det har skjedd et seksuallovbrudd og dermed er usikker på om det foreligger tilstrekkelig grunnlag for et oppreisningskrav. Hensynet til kreditor, rettssikkerhetshensyn og hensynet til å ivareta tilliten til rettssystemet taler for at det er rimelig at kreditor i et slikt tilfelle venter til saken er etterforsket slik at det er bedre grunnlag for å vurdere om kreditor har mulighet til å vinne frem med kravet. Etter mitt syn må Sæbøs løsning legges til grunn, slik at kreditor kan avvente politiets vurdering dersom etterforskningen har en adekvat progresjon og vedkommende ikke selv har nødvendige bevis.

¹⁹³ F.eks. Rt. 1979 s. 492.

¹⁹⁴ Rt. 1979 s. 492; Matningsdal (1989) s. 508.

¹⁹⁵ Se nærmere punkt 3.7.4.

¹⁹⁶ Sæbø (2021) s. 736 om oppreisning.

¹⁹⁷ Tilsvarende Sæbø (2021) s. 736.

Med unntak av særlige tilfeller mener Sæbø at det er vanskelig å oppstille en undersøkelsesplikt for en verge ved et seksuallovbrudd som krenker en mindreårig.¹⁹⁸ Videre uttaler han at en normalt vil anse vergen for å oppfylle kunnskapskravet når vergen blir underrettet om krenkelsen, samt at vergen normalt underrettes av den umyndige slik som i HR-2019-741-A. Ettersom den umyndige kan fortrenge opplevelsen eller ha en psykisk blokkering kan det gå tid før en verge eventuelt underrettes av den umyndige. Etter min oppfatning må det være riktig at dersom vergen ikke har fått en særlig oppfordring til å foreta undersøkelser av om den mindreårige har blitt seksuelt krenket, er det en høyere terskel for å anse vergen som uaktsom.

Et annet moment ved vurderingen av om kreditor aktsomt mangler nødvendig kunnskap er om bevisene i en sak peker i ulike retninger. Et eksempel på dette er Rt. 1997 s. 1070, hvor forskjellige spesialistrapporter hadde ulike konklusjoner på hva som var årsaken til en personskade. Når bevis peker i ulike retninger må det foretas en vurdering av hvorvidt flere rapporter vil kunne medføre en sikrere bevissituasjon og om innhenting av flere bevis kan gjøres i løpet av treårs fristen. En for streng vurdering av hvorvidt det er nødvendig med flere bevis vil svekke hensynet til kreditor, mens en for mild vurdering vil svekke de motstående hensynene bak foreldelsesreglene. Dersom flere bevis vil kunne medføre at det blir forsvarlig å anlegge sak og innhenting av bevis ikke er mulig i løpet av foreldelsesfristen, kan dette tilsi at kreditor ikke oppfyller kunnskapskravet, slik at foreldelsesfristen ikke starter enda.

3.7.7 Kreves det at kreditor burde foretatt undersøkelser som ikke ville ført frem?

Et spørsmål er om det får betydning at kreditor ikke har foretatt undersøkelser dersom disse ikke ville ført frem. Høyesterett har i forbindelse med straffelovens ikrafttredelseslov § 28 ikke lagt vekt på at kreditor burde foretatt undersøkelser i situasjoner hvor undersøkelsene ikke ville ført frem.¹⁹⁹ Eksempelvis vektla ikke Høyesterett i Rt. 1967 s. 1182 at kreditor kunne foretatt undersøkelser ved å henvende seg til Samferdselsdepartementet hvor undersøkelsene ikke ville gitt kreditor kunnskap om at det forelå diskriminering. Dette trekker i retning av at kreditor ikke burde foreta nærmere undersøkelser som ikke ville ført frem.

¹⁹⁸ Sæbø (2021) s. 735.

¹⁹⁹ F.eks. Rt. 1956 s. 29.

I forbindelse med § 10 nr. 1 har Høyesterett uttalt at foreldelsesfristen ikke starter å løpe fra tidspunktet kreditoren «burde ha iverksatt nærmere undersøkelser omkring sitt mulige krav, men først fra det tidspunktet hvor slike undersøkelser – dersom de hadde blitt iverksatt» ville gitt kreditoren så vidt sikre opplysninger at vedkommende hadde grunn til å reise søksmål.²⁰⁰ Denne praksisen etter § 10 nr. 1 innebærer en mildere aktsomhetsterskel, noe som taler for at uttalelsene har overføringsverdi til vurderingen etter § 9 nr. 1.

Også i juridisk teori er det uttalt at det ikke skal få betydning for aktsomhetsvurderingen etter § 9 nr. 1 dersom undersøkelsene ikke ville ført frem.²⁰¹ På andre rettsområder, som for eksempel ved hevd, er en undersøkelsesplikt avhengig av om undersøkelser ville ført frem.²⁰² Dermed trekker koherensbetraktninger i rettssystemet i samme retning. Rimelighetshensyn taler også for at det ikke er et krav om å foreta undersøkelser i slike situasjoner. Rettskildene tilsier at det ikke får betydning om kreditor har forsømt undersøkelsesplikten hvor undersøkelser ikke ville gitt kreditor tilstrekkelig kunnskap.

²⁰⁰ HR-2016-1209-U; Rt. 2007 s. 1665 avsnitt 54.

²⁰¹ Matningsdal (1980) s. 500; Røed (2019) s. 441.

²⁰² Tilsvarende Skag (2012) s. 348 uttaler i tilknytning til § 10.

4 Kilderegister

4.1 Lover

Dekningsloven (deknl.)	Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshaversnes dekningsrett.
Foreldelsesloven (fl.)	Lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer.
Folketrygdloven (ftrl.)	Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd.
Forsikringsavtaleloven (fal.)	Lov 16. juni 1969 om forsikringsavtaler.
Gjeldsbrevloven (gbl.)	Lov 17. februar 1939 nr. 1 om gjeldsbrev.
Skadeserstatningsloven (skl.)	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning.
Straffelovens ikrafttredelseslov (strl.ikrl.)	Lov 22. mai 1902 nr. 11 om den almindelige borgerlige Straffelovs Ikrafttræden (opphevet lovgivning).
Tvisteloven (tv1.)	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister.
Yrkesskadeforsikringsloven (yforsl.)	Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring.

4.2 Forarbeider

Udkast til Lov om Forældelse af Fordringer (1894)	Udkast til Lov of Forældelse af Fordringer med Motiver og Bilag, Afgivet af en af den Kongelige Norske Regjerings Justis- og Politidepartement under 19de November 1892 nedsat Komite, 1894.
Rådsegn 6 (1961)	Rådsegn 6 fra Sivillovbokutvalget (1961) om hevd.
NOU 1991: 13	NOU 1991: 13 Seksuelle overgrep mot barn – straff og erstatning
NOU 2001: 32 B	NOU 2001: 32 B Rett på sak Lov om tvisteløsning.

Ot.prp. nr. 4 (1972-1972)

Ot.prp. nr. 38 (1977-1978)

Ot.prp. nr. 56 (1976-1977)

Indst. O. III 1895

Ot.prp. nr. 4 (1972-1972) Om lov om endringer i erstatningsloven m.m.

Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) Om Lov om forelding av fordringer.

Ot.prp. nr. 56 (1976-1977) Om lov om godtroerverv av løsøre.

Innstilling fra Justiskomiteen angaaende den kongelige Proposition av 30te Januar d.A. til Lov om Forældelse af Fordringer (1895).

4.3 Høyesterettspraksis

Rt. 1931 s. 512

Rt. 1951 s. 143

Rt. 1952 s. 74

Rt. 1957 s. 362

Rt. 1959 s. 856

Rt. 1967 s. 1182

Rt. 1970 s. 1427

Rt. 1973 s. 409

Rt. 1975 s. 82

Rt. 1977 s. 1092

Rt. 1979 s. 492

Rt. 1982 s. 588

Rt. 1990 s. 441

Rt. 1992 s. 64

Rt. 1993 s. 337

Rt. 1994 s. 190

Rt. 1995 s. 1350

Rt. 1977 s. 313

Rt. 1992 s. 603

Rt. 1996 s. 1134

Rt. 1997 s. 1070

Rt. 1998 s. 587
Rt. 1998 s. 740
Rt. 1999 s. 1755
Rt. 2000 s. 915
Rt. 2006 s. 983
Rt. 2007 s. 1479
Rt. 2007 s. 1665
Rt. 2011 s. 1029
Rt. 2012 s. 543
Rt. 2012 s. 1444
HR-2016-293-A
HR-2016-2034-A
HR-2016-2399-A
HR-2016-2579-A
HR-2018-2203-A
HR-2019-2034-A
HR-2020-257-A
HR-2021-530-A
HR-2021-1442-A
HR-2021-2201-A

4.4 Litteratur

4.4.1 Bøker

- Arnholm (1932) Carl Jacob, Arnholm, *Passivitetsvirkninger: Et bidrag til læren om de rettsstiftende kjensgjerninger*, Grundt Tanum, 1932.
- Bergsåker (1994) Trygve, Bergsåker, *Pengekravsrett*, 1. utgave, Gyldendal 1994.
- Bergsåker (2020) Trygve, Bergsåker, *Pengekravsrett*, 4. utgave, Gyldendal, 2020.
- Falkanger (1999) Aage, Thor, Falkanger, *God tro*, 1. utgave, Universitetsforlaget, 1999.
- Falkanger og Falkanger (2007) Thor, Falkanger og Aage Thor, Falkanger, *Tingsrett*, 6.

- utgave, Universitetsforlaget AS, 2007.
- Holmboe (1946) C. Stub, Holmboe, *Foreldelse av fordringer*, Cammermeyer, 1946.
- Hurtigkarl (1814) Fredrik Theodor, Hurtigkarl, *Den Danske og Norske Rets Første Grunde*, annen del første bind, forlag?, 1814.
- Hagstrøm m.fl. (2021) Viggo, Hagstrøm m.fl., *Obligasjonsrett*, 3. utgave, Universitetsforlaget, 2021.
- Johnsen (2021) Ann, Johnsen, *Skattesvik*, Universitetsforlaget, 2021.
- Kjørven mfl. (2011) Marte, Eidsand Kjørven mfl., *Foreldelse av fordringer*, Universitetsforlaget, 2011.
- Kjønstad og Tjomsland (1983) Asbjørn, Kjønstad og Steinar, Tjomsland, *Foreldelsesloven*, 1. utgave, Universitetsforlaget, 1983.
- Krüger (1984) Kai, Krüger, *Pengekrav*, 2. utgave, Universitetsforlaget, 1984.
- Marthinussen (2019) Hans Fredrik, Marthinussen, *Tredjemannsproblemene*, 2. utgave, Cappelen Damm Akademisk, 2019.
- Nygaard (2007) Nils, Nygaard, *Skade og ansvar*, 6. utgave,
- Røed (2019) Anne Cathrine, Røed, *Foreldelse av fordringer: Kommentarer til foreldelsesloven og utvalgte bestemmelser i spesiallovgivningen*, 4. utgave, Cappelen akademisk, 2019.
- Skag (2012) Miriam, Skag, *Starttidspunkt for foreldelsesfrister*, 1. utgave, Cappelen Damm Akademisk, 2012.
- Skjefstad (2016) Arnt E., Skjefstad, *Erstatningsberegning – Særlig om fradrag for fordeler*, Cappelen Damm akademisk.
- Skoghøy (2001) Jens Edvin A., Skoghøy, *Tvistemål*, 2. utgave, Universitetsforlaget, 2001.
- Sæbø (2003) Rune, Sæbø, *Motregning*, 1. utgave, Fagbokforlaget 2003.

4.4.2 Artikler

- Bergsåker (2017) Trygve, Bergsåker, «Høyesteretts dom av 24. november 2016. Foreldelsesloven § 9 – erstatningskrav utenfor kontraktsforhold (HR-2016-2399-A)», *Nytt i privatretten nr. 1/2017*, s. 17-18.
- Bruserud (2021) Herman, Bruserud, «Foreldelse av erstatningskrav mot tidligere styreleder for manglende betaling av arbeidsgiveravgift – HR-2021-530-A», *Nytt i privatretten nr. 2/2021*, Rettsdata.no (lest 8. mai 2022).
- Holmboe (1962) C. Stub, Holmboe, «Foreldelse av erstatnings- og forsikringskrav», *Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner*, 1962, nr. 44, s. 1-22.
- Krüger (2002) Kai, Krüger, «Foreldelse av erstatningskrav i Kontraktsforhold: Særlig om den «skjulte foreldelse»», *Nybrott og odling: festskrift til Nils Nygaard på 70-års dagen 3. april 2002*, Fagbokforlaget, 2002, s. 135-149.
- Marthinussen (2011) Hans Fredrik, Marthinussen, «Foreldelse av pantesikrede krav», *Jussens Venner*, 2011, Vol.46 utgave 6, s. 325-351.
- Matningsdal (1980) Magnus, Matningsdal, «Foreldelse av erstatning ved personskade», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1980, s. 472-511.
- Monsen (2010) Erik, Monsen, «Om rekkevidden av erstatningsrettslig vern for tap og ulempe som følge av formuesskade», *Jussens Venner*, 2010, Vol.45 utgave 1, s. 1-67.
- Sæbø (2021) Rune, Sæbø, «Foreldelse av krav på oppreisning», *Med ære og samvittighet: Festskrift til Magnus Matningsdal*, 2021, Gyldendal, 2021, s. 731-736.
- Tande (1996) Knut Martin, Tande, «Foreldelse av krav på personskadeerstatning etter 10-års regelen i foreldelseslovens § 9, 2. ledd», *Det juridiske fakultets skriftserie*, 1996, nr. 62.